

Research Article

Submission Date

30 / 12 / 2023

Admission Date

04 / 04 / 2024

How to Cite:

Afet Sonrası Taşınan Yerleşmelerin Değerlendirilmesi: Sekli Köyü (Beypazarı) Örneği

Evaluation of Settlements Removed After Disaster: The Case of Sekli Village (Beypazarı)

Canan Koç¹Ahmet Koç²

Koç, C., Koç, A. (2024). Afet Sonrası Taşınan Yerleşmelerin Değerlendirilmesi: Sekli Köyü (Beypazarı) Örneği *Journal of Environmental and Natural Studies*, 6(1), 1-22. <https://doi.org/10.53472/jenas.1412321>.

ABSTRACT:

Mankind has faced loss of life and property as a result of various disasters in every period of history. Disasters such as earthquakes, landslides, floods, and fires are frequently experienced in our country. Survivors of disasters face socio-economic and environmental problems. The problem of housing, which is one of them and is stated as a basic need, should be solved first. The re-establishment of the settlement is of great importance for life to return to normal after the disaster. Because the disaster site is not suitable for reconstruction, it is possible to relocate the settlements. The study aims to determine the socio-economic and environmental suitability of these settlements by considering the fire disaster and the displacement of settlements resulting from fire. In this study, the village of Sekli, located in the Beypazarı district of Ankara province, which was displaced as a result of the fire in 1979, is discussed. By comparing the post-disaster reconstructed settlement and the previous settlement, the suitability and problems in terms of social, economic, and physical aspects are evaluated and suggestions are developed. In Sekli, the post-disaster settlement and architectural features of the houses differ from the pre-fire living area. As a result of the fire, a straight and nearly straight area was chosen in the south of the village for the new settlement area, the houses were built differently from the traditional housing pattern. The houses, designed considering the socio-economic and physical conditions of that period, have changed over time in line with the needs. Fire is a phenomenon that has heavy consequences and spreads faster especially in rural areas, causing the entire village or neighborhood to burn. Therefore, there is a need for planning and practices that take into account ecological, socio-economic, and cultural characteristics after the disaster.

KEYWORDS: *Fire, Re-Establishment Of Settlement, Post-Disaster, Sekli Village*

Öz:

İnsanoğlu tarihin her döneminde çeşitli afetlerin sonucu olarak can ve mal kayıpları ile karşılaşmıştır. Ülkemizde deprem, heyelan, sel, yangın gibi afetler sıklıkla yaşanmaktadır. Afet sonrasında hayatta kalanlar sosyo-ekonomik ve çevresel sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlardan biri olan ve temel ihtiyaç olarak belirtilen barınma sorununun öncelikle giderilmesi gerekmektedir. Afet sonrası yaşamın normale dönmesi için yerleşimin yeniden kurulması büyük önem taşımaktadır. Afet yaşanan yerin tekrar yapılanmaya uygun olmaması nedeniyle yerleşimlerin yer değiştirmesi mümkün olmaktadır. Çalışmanın amacı yangın afeti ve yangına bağlı olarak ortaya çıkan yerleşimlerin yer değiştirme eylemini ele alarak, bu yerleşimlerdeki sosyo-ekonomik ve çevresel uygunluğu tespit etmektir. Çalışmada, 1979 yılında yaşanan yangın sonucunda yer değiştiren Ankara ili Beypazarı ilçesinde bulunan Sekli köyü ele alınmaktadır. Afet sonrası yeniden yapılan yerleşim yeri ve önceki yerleşim alanı karşılaştırılarak, sosyo-ekonomik ve fiziksel açıdan uygunluklar ve sorunlar değerlendirilmekte, öneriler geliştirilmektedir. Sekli'de afet sonrası yerleşim yeri ve konutların mimari özellikleri yangın öncesi yaşam alanından farklılık göstermektedir. Yaşanan yangın sonucunda yeni yerleşim yeri için köyün güneyinde düz ve düze yakın alanda yer seçilmiş, konutlar geleneksel konut dokudan farklı olarak inşa

¹ **Corresponding Author:** Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehircilik ABD, canan.koca@dide.edu.tr, 0000-0003-0992-2290

² Diyarbakır Teknik Bilimler MYO, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, ahmetkoc0625@hotmail.com, 0000-0001-6932-6680

edilmiştir. O dönemin sosyo-ekonomik ve fiziksel şartları düşünülerek tasarlanan konutlar zamanla ihtiyaçlar doğrultusunda değişikliğe uğramıştır. Yangın sonuçları ağır olan ve özellikle kırsal bölgelerde daha hızlı yapılan, köyün ya da mahallenin tamamının yemasına neden olan bir olgudur. Dolayısıyla afet sonrasında ekolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınan planlama ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yangın, Yeniden Yerleşim, Afet Sonrası, Sekli Köyü

GİRİŞ:

İnsanoğlu çeşitli afetlerle karşılaşmakta ve bunlar çok sayıda can ve mal kayıpları ile sonuçlanmaktadır. Afet sonrasında fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan birçok zarar ortaya çıkmaktadır (Özkazanç, 2015). Afet ile ilgili yapılan tanımlar birbirine benzerlerle beraber genellikle insanlarda fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini olumsuz etkileyen doğal ve insan kökenli olaylar şeklinde belirtilmektedir (Ergünay, 1996; Limoncu ve Bayülgen, 2005). Afet, “yere l kapasiteleri aşan, ulusal veya uluslararası çapta yarıda ihtiyaç duyulan, öngörülemeyen, beklenmedik bir zamanda meydana gelen, büyük hasarlara ve can kaybına neden olan olay” olarak da ifade edilmektedir (Gökçe vd., 2008; Hoyois vd., 2006). Benzer bir tanıma göre afet, “toplumda süregelen işleyişi bozan, can ve mal kaybına yol açarak ekonomik ve çevresel felaketlere neden olan, halkın başa çıkamada zorlandığı doğal ve ya insan kaynaklı olaylar dizisidir” (IFCR, 2014; Özkazanç, 2015).

Afetlerin nedenleri insan kökenli (yangın, patlama, çevre kirliliği, trafik kazaları vb.) ve doğal afetler (deprem, sel, yangın, heyelan, kuraklık, tayfun, kasırga vb.) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Acerer, 1999; Limoncu ve Bayülgen, 2005). Afetlerin yerleşim alanlarına uzaklığı, yoksulluk, gelişmişlik düzeyi, eğitimsizlik, bilgisizlik ve bilinçsizlik, aşırı nüfus artışı, düzensiz ve yasadışı gelişme, ormanların ve doğal çevrenin tahribatı, yanlış arazi kullanım kararları, toplumun afetlere karşı önceden aldığı önleyici ve koruyucu önlemlerin seviyesi gibi unsurlar afetin sonucunu etkilemektedir (Gökçe vd., 2008). Afet sonrasında sağlık, gıda ve barınma başta olmak üzere çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Afetler, insan hayatını çeşitli yönlerden etkileyen, yerleşmeleri, konut yaşamını, sosyo-kültürel ilişkileri ve ekonomik yapıları bozan veya durduran önemli sorunlardır. Dolayısıyla afetlerin yol açtığı tahribatın, bozulan sosyal ve ekonomik denge ile temel insan gereksinimi olan barınma ihtiyacının giderilmesi önem taşımaktadır (Enginöz ve Ünlü, 2006; Johnson, 2002).

Afetlerin sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan olumsuz etkilerinin giderilmesi ve yaşamın normale dönmesi için yerleşimin yeniden kurulması büyük önem taşımaktadır (Şengün ve Sipahi, 2017). Yeniden yerleşimin nedenleri arasında ekonomik ve bölgesel kalkınma gerekçeleri, barajlar ve ulaşım tesisleri, askeri üslerin kapatılması, madencilik (örn. çökme, açık arazi gereksinimleri ve kirlilik) ve gürlü (örn. havaalanı inşaatı/genişletilmesi) gibi büyük ölçekli altyapıların (Vanclay, 2017) yanı sıra, tehlike ve afetle ilgili olarak kuraklık, depremler ve tsunamiler, sel, sıcaklık, kasırgalar ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi büyük ve/veya tekrarlayan sorunlar yer almaktadır (Forsyth ve Peise, 2021; Young ve Essex, 2019).

İran'da Ab-Bar'daki depremden sonra (Badri vd., 2006) ve Kentucky'de Heritage Creek'teki uçak gürlüsü karşısında (Janofsky, 1999) yerleşimin yer değiştirmesi sağlanmıştır. Aralık 2010'dan Ocak 2011'e kadar Avustralya'nın Queensland kentinde meydana gelen ani sel baskını nedeniyle de yerleşim yer değiştirmiştir (Forsyth ve Peise, 2021). Nüfusu 370 kişi olan Grantham (Queensland/Avustralya) kasabasında evlerin yaklaşık % 90'ı büyük ölçüde hasar görmüş (Sipe ve Vella, 2014) ve Lockyer Valley Bölge Konseyi (LVRC) ya kındaki 377 hektarlık araziyi satın alarak, sakinlerin taşınmasını sağlamıştır (Forsyth ve Peise, 2021; Okada vd., 2014; Sipe ve Vella, 2014). Sakinlerin halka açık toplantılara katılmaları ve taşınan topluluk ana planını oluşturmak için hükümet yetkilileriyle birlikte çalışmaları bu uygulamanın önemini ortaya koymaktadır (Forsyth ve Peise, 2021).

Türkiye'de genellikle deprem başta olmak üzere heyelan ve sel gibi doğal olayların yanında barajların inşası nedeniyle yerleşmeler yer değiştirmektedir (Akbulut, 2011; Girgin, 1995; Tuncel, 1977; Tuncel, 1981). Artvin'de Çoruh Nehri üzerine inşa edilen Yusufeli Barajı nedeniyle Yusufeli eski ilçe merkezi, Batman'da Ilisu Barajı nedeniyle Hasankeyf, Şanlıurfa ili Halfeti ilçesinde ise Birecik Barajı nedeniyle kentin bir kısmı taşınmıştır. Hasankeyf'te bulunan ve barajdan doğrudan ya da kısmen etkilenen mimari miras, Hasankeyf yeni yerleşim alanındaki Arkeopark'a taşınmıştır (Demirtaş, 2016; Sevgi vd., 2021). Hasankeyf'te baraj gölü suları altında kalma riski bulunan taşınmaz kültür varlıklarının mevcut durumu ve özellikleri, barajdan kaynaklı maruz kalacakları etkiler ve taşınacak yerin konumu ile topoğrafik yapısı analiz edilerek taşıyarak koruma yöntemleri gerçekleştirilmiştir (Sevgi ve Yılmaz, 2022). İlk taşıma işlemi Zeynel Bey Türbesi ile başlamış, sonrasında Artuklu Hamamı, İmam Abdullah Zaviyesi, Orta Kapı, Kızlar (Eyyubi) Camii, Süleyman Han Camii alçı kubbesi, çeşme, taç kapı ve minaresi, Koç Camii alçı kapı ve mihrap süslemeleri, Er-Rızık Camii ve minaresi yeni konumlarına taşınmıştır (Sevgi ve Yılmaz, 2022).

Uluslararası literatürde yerleşmelerin yer değiştirmesi alanında yapılan çalışmaların çoğu iklim değişikliği, madencilik, sel-taşkın, baraj yapımı gibi nedenlerle yer değiştiren yerleşmelere odaklanmaktadır (Forsyth ve Peise, 2021, Matti vd., 2023). Ulusal literatürde afet sonrası yeniden yerleşime ilişkin yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Muşmal (2006) çalışmada Beyşehir Kazası Kurucaova Köyü'nü ele alarak 1909 yılında yaşanan sel ve 1932 yılında yaşanan yangın olayını incelemiştir. 1932 yılında da ki yangın sonucunda büyük oranda yanan Kurucaova Köyü'nde eski yerleşimin uygun olmaya n fiziki şartları nedeniyle yeni

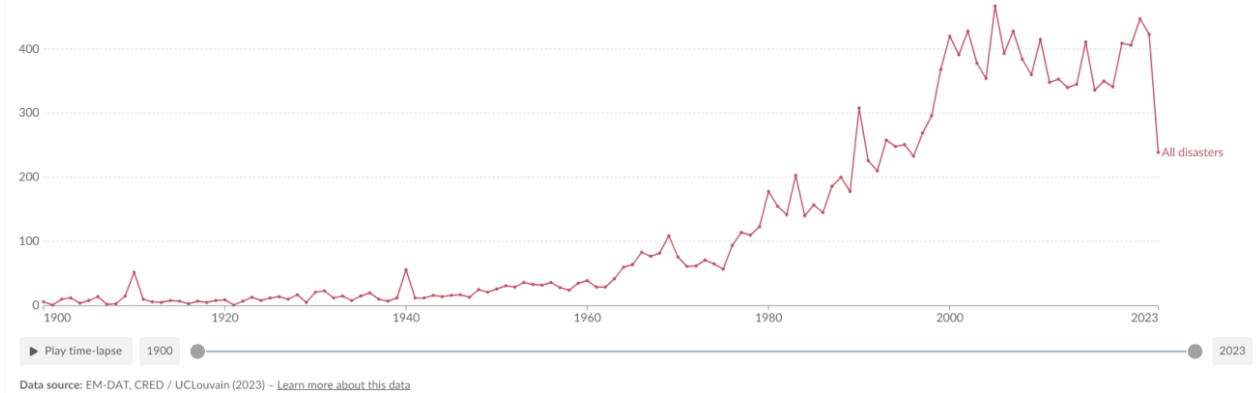
değiştirilmiştir (Muşmal, 2006). Yangını konu alan çalışmalar ise daha çok orman yangınlarına odaklanmakta, bu yangınların nedenlerini ve sonuçlarını ele almaktadır. Ayrıca kentler bazında yangın istatistiklerini değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır (Bekem Kara, 2017).

Çeşitli nedenlere bağlı olarak yerleşimlerin yer değiştirmesi zorunlu olmakla beraber, literatürde yangın sonrası yer değiştirmeyi ele alan çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Yerleşimlerin yer değiştirme yöntemlerine bağlı olarak süreç değişkenlik göstermekte, toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin yanı sıra çevresel faktörlerin dikkate alınmaması yeni yerleşim alanlarında sorunlara neden olabilmektedir. Çalışmada, 1979 yılında yaşanan yangın sonucunda yer değiştiren Ankara ili Beypazarı ilçesinde bulunan Sekli köyü ele alınmaktadır. Afet sonrası yeniden yapılan yerleşim yeri ve önceki yerleşim alanı karşılaştırılarak, sosyal, ekonomik ve fiziksel açıdan uygunluklar ile sorunlar değerlendirilmekte ve Sekli Köyü örneğinden yola çıkarak yerleşim yerlerinin taşınmasıyla ilgili öneriler geliştirilmektedir.

1. Araştırmanın Kuramsal Temeli

Afetler nedeniyle sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel boyutlarda zarara uğrayan halk, çoğu zaman alışmış oldukları ve aidiyet hissettikleri ortamdaki çıkmak zorunda kalmakta, yeni yaşam alanlarına uyum süreçlerinde çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Yeni konut ve çevresi barınma ihtiyaçları için bir çözüm olurken, toplumsal ilişkiler, kamusal alanlar ve hizmetler açısından sınırlı kalabilmektedir. Çeşitli sorunlara neden olan yangınlar insan kökenli afetler içinde değerlendirilmektedir. Yangınlar, insan yerleşim birimleri ve doğa üzerinde tahrip edici etkisi ile varlığını sürdürmektedir (Erler, 2000). Yangın, yıldırım düşmesi, kurak hava ların arttırdığı sıcaklık, meteor veya meteor yağmuru, deprem sonrası ortaya çıkan karışıklık ortamı, insan ihmalkârlığı ya da dikkatsizliği ve kundaklama gibi nedenlere bağlı olarak çıkabilmektedir (Erler, 2000).

Dünya ölçeğinde her yıl çeşitli afetler yaşanmakta birlikte bunların sonuçları ağır olmaktadır. Dünya genelinde 1900 - 2023 yılları arasında doğal afet en fazla 2005 yılında olmuş, ekstrem hava olayları ve sele bağlı olarak 467 adet afet yaşanmıştır (Our World in Data, 2023) (Şekil 1). 1900'lü yıllarda 6 olan doğal afet sayısı, 2023 yılında 239 olmuştur (Our World in Data, 2023) (Tablo 1).

Şekil 1: Dünyada 1900-2023 yılları arasındaki kayıtlı doğal afet sayısı (Our World in Data, 2023)

Dünya genelinde 2023 yılında 102 adet ile en fazla sel afeti yaşanmış olup, bunu 72 adet ile ekstrem hava olayları, 22 adet ile deprem ve 12 adet ile orman yangını takip etmiştir (Tablo 1). 2023 yılında sosyo-ekonomik ve ekolojik kayıplara en fazla neden olan afetler Otis kasırgası, Libya selleri, Fas depremi, Çin selleri, Atlantik kasırga sezonu, ABD kasırgaları ve Türkiye-Suriye depremi olmuştur (Jazib, 2023).

Tablo 1: Dünyada 2023 yılındaki doğal afet sayısı (Our World in Data, 2023)

Afet türü	Kuraklık	Deprem	Ekstrem sıcaklık	Ekstrem hava	Sel	Heyelan	Volkanik faaliyet	Orman yangını	Toplam
Sayı	3	22	8	72	102	18	2	12	239

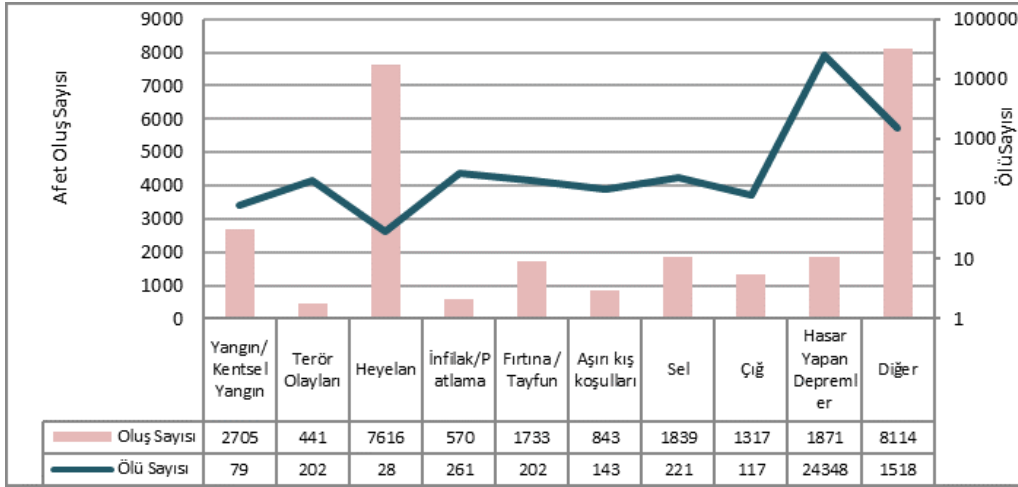
Literatürde dünya ve ülke genelinde doğru yangın verilerine ulaşmak kolay olmamakla beraber, Uluslararası Yangın ve Kurtarma Hizmetleri Birliği (CTIF) uluslararası verileri toplamaktadır. CTIF, 1993-2021 yılları arasında 70 ülkeden yangın verilerine ulaşmış, yıllara göre ülkeler farklılık göstermiştir. 2021 yılında Türkiye'nin yer aldığı 38 ülkeden elde edilen verilere göre 3.151.108 adet yangın olayı yaşanmış, bu yangınlarda 16.890 kişi yaşamını kaybetmiş ve 62.132 kişi yaralanmıştır. CTIF verilerine göre 2021

yılında yangın sayısının en fazla olduğu ülkeler sırayla ABD (1.353.500), Rusya (405.971), İtalya (264.664) ve Fransa (254.151)'dir (Tablo 2).

Tablo 2: 2021 yılında bazı ülkelerdeki yangın, ölü ve yaralı sayıları (CTIF, 2023)

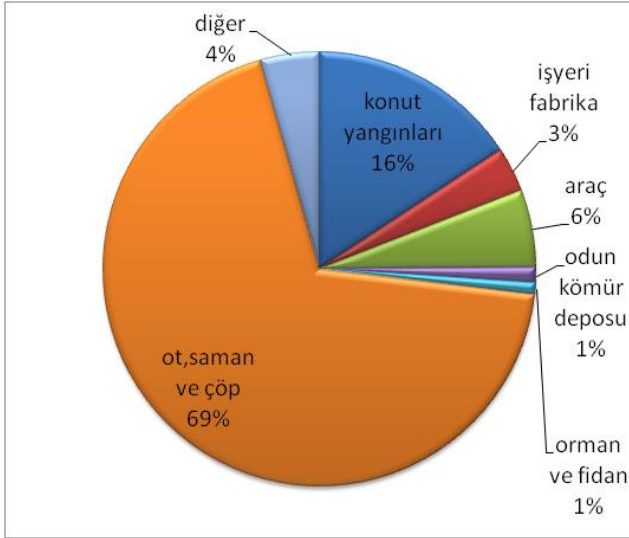
No	Ülke	Yangın Sayısı	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı	No	Ülke	Yangın Sayısı	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
1	A.B.D.	1.353.500	3.800	14.700	20	Çekya	16.162	110	1.221
2	Rusya	405.971	8.473	8.403	21	Hırvatistan	14.087	31	127
3	İtalya	264.664	Erişilemedi	Erişilemedi	22	İsviçre	12.600	17	Erişilemedi
4	Fransa	254.151	277	13.905	23	Kazakistan	12.256	Erişilemedi	413
5	Büyük Britanya	186.571	311	7.772	24	Finlandiya	12.245	51	531
6	Polonya	106.466	516	2.444	25	Litvanya	8.333	94	172
7	Avusturya	85.361	51	Erişilemedi	26	Slovenya	7.819	0	33
8	Mısır	51.533	252	824	27	Slovakya	7.710	60	191
9	Hollanda	44.313	33	Erişilemedi	28	Kıbrıs	7.347	57	19
10	Kore Cumh.	36.267	276	1.854	29	Umman	4.057	Erişilemedi	Erişilemedi
11	Japonya	35.222	1.417	5.433	30	Estonya	3.873	39	103
12	Belçika	32.619	58	1.573	31	Kırgızistan	3.050	37	Erişilemedi
13	Romanya	30.597	255	681	32	Moğolistan	2.671	61	Erişilemedi
14	Bulgaristan	30.918	184	Erişilemedi	33	Lüksemburg	2.295	0	46
15	Yunanistan	28.894	63	44	34	Vietnam	2.245	85	130
16	Macaristan	22.428	100	629	35	Singapur	1.844	3	194
17	Uruguay	22.691	44	381	36	Moldova	1.608	88	Erişilemedi
18	İrlanda	20.545	20	Erişilemedi	37	Butan	155	4	0
19	Yeni Zelanda	20.005	23	308	38	Lihtenştayn	35	0	1
TOPLAM:							3.151.108	16.890	62.132

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de doğal ve beşerî faktörlere bağlı olarak afetler yaşanmakta olup, ağır kayıplarla sonuçlanmaktadır. Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB) verilerine göre; ülkemizde 1990-2018 yılları arasında (trafik kazaları hariç) toplam 27.049 adet afet meydana gelmiş ve 8114 adet ile “diğer afetler” olarak belirtilen afet türleri ilksırada yer almıştır. Bunu 7616 adet ile “heyelanlar” ve 1871 adet ile “hasar yapan depremler” takip etmiştir. Bu afetlerde toplam 27.119 kişi hayatını kaybetmiş olup, en fazla ölüm 24.348 kişi ile depremler sonucunda yaşanmıştır (Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022) (Şekil 2). Bu yıllarda kentsel alanlardaki yangın sayısı 2705 ve ölü sayısı 79 kişi şeklinde gerçekleşmiştir (Şekil 2). Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) verilerine göre 2022 yılında ülkemizde yaşanan doğal afetlerin %91,61’ini deprem, %3,74’ünü heyelan, %1,96’sını sel/su baskını, %0,60’ını kaya düşmesi, %0,06’sını obruk ve %1,96’sını diğer afet türleri oluşturmuştur (AFAD, 2022). 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan deprem afeti nedeniyle de çok sayıda can ve mal kaybı olmuştur. Günümüzde de benzer afetler zaman zaman yaşanmakta birlikte son yıllarda insan kaynaklı afetlerden olan orman yangınlarında artış olduğu bilinmektedir. 2023 yılı Eylül ayı itibarıyla ülke genelinde 2.197 adet orman yangını yaşanmıştır (Duran, 2023).

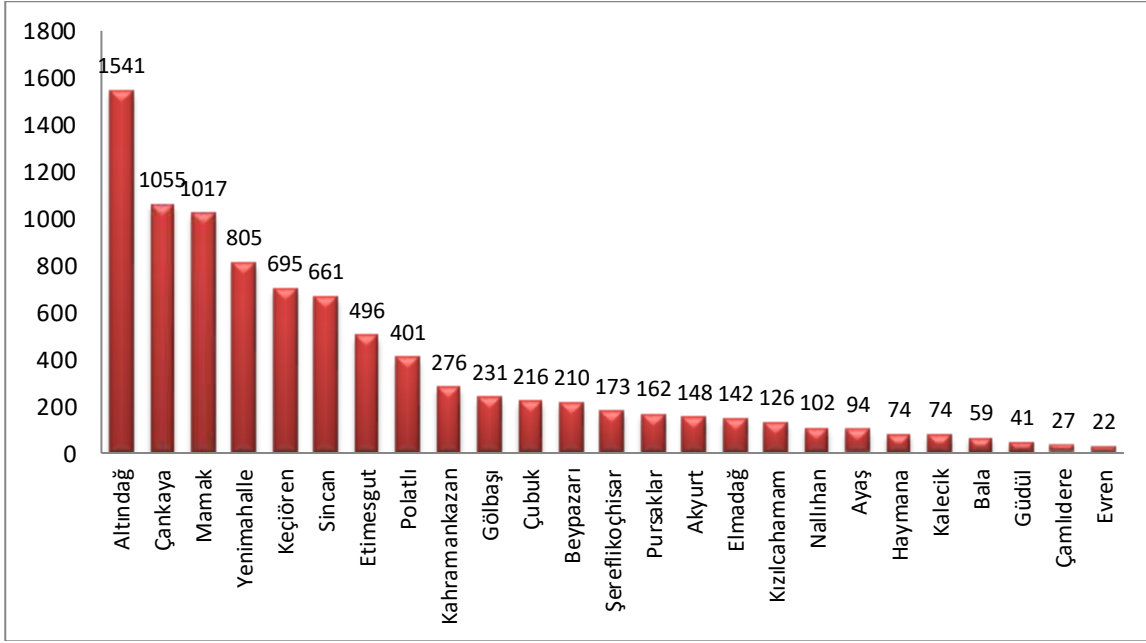
Şekil 2: 1990-2018 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen afet ve ölü sayısı (AFAD, 2021)

Ülkemizde en fazla nüfusa ve yapı yoğunluğuna sahip illerden biri olan İstanbul'da 2008-2022 yılları arasında toplam 364.999 adet yangın meydana gelmiştir. Bunların %50,77'sini yapısal (konut, fabrika ve diğer bina), yangınlar %49,23'ünü ise yapısal olmayan (araç, ot, çöp, orman/fundalık) yangınlar oluşturmuştur (İBB, 2018; İBB 2022; Yangın ve Güvenlik, 2018). Çalışma alanının yer aldığı il olan Ankara'da 2013 yılında yaşanan toplam 11.696 adet yangın olayının, 1844 adet konutlarda gerçekleşmiştir. En fazla yangın olayı %69 oran ile ot, saman ve çöp yangınları şeklinde gerçekleşmiştir. Bunu %16 ile konut yangınları, %6 ile araç yangınları ve %4 ile diğer yangınlar izlemiştir (Şekil 3).

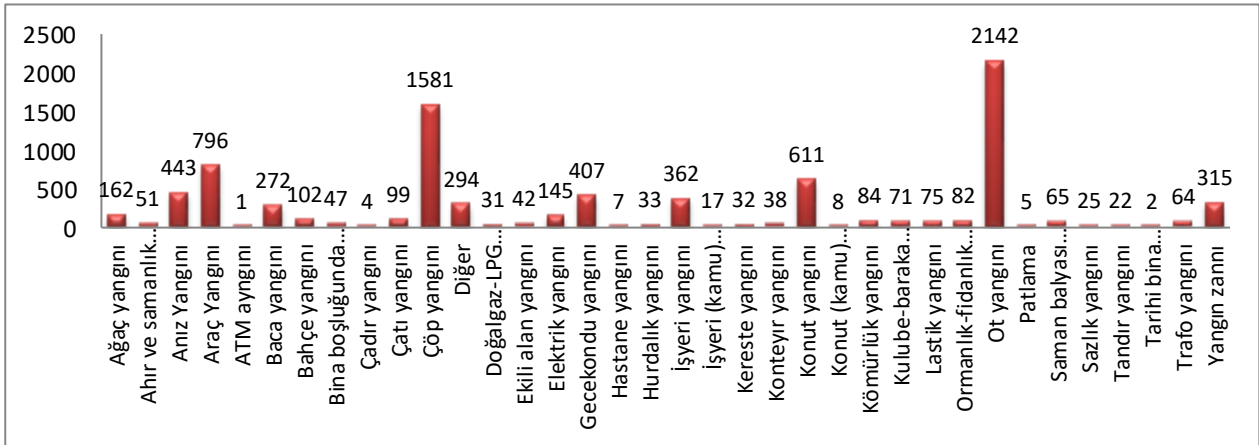
Şekil 3: 2013 yılında Ankara'da gerçekleşen yangın olaylarının dağılımı (Ankara İtfaiyesi, 2013)

Ankara Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı'nın 2017 yılı yangın ve rilerine göre ilde toplam 8.907 yangın olayı gerçekleşmiş olup, en fazla Altındağ ile Çankaya ilçelerinde, en az ise Evren ve Çamlıdere ilçelerinde yangın yaşanmıştır (Aydın, 2019) (Şekil 4). 2017 yılı verilerine göre 12. sırada yer alan Beypazarı'nda 210 adet yangının 22'si araçta, 11'si binalarda, 11'si diğer yapılar, 8'si bütünsel bina yangını, 11'si bağımsız bölüm yangını, 1'si gecekondu yangını, 2'si işyeri yangını şeklinde olmuştur (Aydın, 2019). 2018 yılında ise Ankara ilindeki yangın sayısı 8.783 olarak belirlenmiştir (Pekşen vd., 2020).

Şekil 4: Ankara'da 2017 yılında gerçekleşen yangın olaylarının ilçelere göre dağılımı (Apaydın, 2019)

Ankara'da 2020 yılında yaşanan toplam 8537 adet yangın olayının, 1026'si deti gecekondur ve konutlarda gerçekleşmiştir. En fazla yangın olayı 2142 adet ile ot yangını ve 1581 adet ile çöp yangını şeklinde olmuştur (Şekil 5). 2022 yılında ise yaklaşık 7000 yangın olayı yaşanmıştır (Ankara İtfaiyesi, 2020).

Şekil 5: 2020 yılında Ankara'da gerçekleşen yangın olaylarının türü ve sayısı (Ankara İtfaiyesi, 2020)

Çoğunlukla deprem afeti sonrası yer değiştirme ile karşılaşmakta olup, konutunu kaybetmiş depremzedeler için belirlenen yerlerde toplu konutlar inşa edilmektedir. Son yıllarda ülkemizde yaşanan orman yangınları nedeniyle de çok sayıda kişi evsiz kalmış ve barınma ihtiyacını karşılamak üzere eski dokuyla benzer nitelikler taşıyan 1 ya da 2 katlı afet konutları üretilmeye çalışılmıştır. Antalya'nın Manavgat ilçesinde 2021 yılında yaşanan orman yangını sonrasında 900 adet konut yapılması hedeflenmiştir. Çeşitli sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan yangın olayı ülkemizdeki yerleşmeler için önemli bir sorun teşkil etmekte ve yaşanan kayıpların İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlerde azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Özellikle kırsal alanlarda yaşanan yangının büyüklüğü yerleşimleri yer değişikliğine zorlayabilmektedir.

2. Afetle İlgili Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde, 1944 yılına kadar yerleşme, konut ve endüstrileşme politikalarıyla uyumlu bir afet politikası geliştirilememiş, afet azaltma, afete hazırlık, kurtarma ve yeniden inşa faaliyetlerine yönelik etkin politikalar üretilmemiştir (Gökçe ve Tetik, 2012;

Yılmaz, 2003). Bu anlamda ilk sayılabilecek yasal düzenleme 1944 yılında çıkarılan 4623 sayılı “Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun” ile olmuş, kanun deprem afetinin zararını azaltma, hazırlıklı olma ve acil iyileştirme faaliyetlerine yönelik çalışmaları kapsamıştır (Gökçe ve Tetik, 2012). Sonraki süreçte 1956 yılında çıkarılan 6785 sayılı İmar Kanunu’nun 43. maddesinde yangın ile ilgili ibare yer almıştır. Buna göre, imar planlarının içinde bulunan 10 ve üstü yapıyı kapsayan 1 hektar ve üzerindeki yangın yerleri ile bitişiğindeki boş arsa ve arazinin tevhit edilmesi ya da parsellere ayrılarak satılmasında belediye mediresleri sorumlu tutulmuştur (Gayri menkul Mevzuatı, 2023).

1958 yılında çıkarılan 7116 sayılı İmar ve İskân Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun doğrultusunda ilgili bakanlık kurularak, imar planlarının yapılması, yapı malzemeleri, afet ve alt yapı hizmetleri, konut politikaları gibi görevler Bakanlığa aktarılmıştır (Gökçe ve Tetik, 2012). Bu yasa takiben 1959 yılında 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun çıkarılmıştır (Gökçe ve Tetik, 2012). 7269 sayılı kanunda deprem, yangın, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ, sel gibi afetlerde; yapıları ve kamu tesisleri genel hayata etkili olacak derecede zarar gören ve ya görmesi muhtemel olan yerlerde yapılacak yardımlara ilişkin düzenlemeler yer almıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1959).

Sonraki yıllarda da afet ile ilgili yasa, yönetmelik ve kararname çıkarılmaya devam etmiştir (Tablo 3). Afetzedelerle ilgili sorunların çözümüne yönelik olan bu düzenlemeler, genellikle ülke genelinde yaşanan afetler sonrasında tekrar gündeme gelmektedir. En son, 2023 yılında 7441 sayılı “Afet Yeniden İmar Fonunun Kurulması Hakkında Kanun” un çıkarılması ile “doğal afetler nedeniyle afet bölgesi ilan edilen alanlarda; imar, altyapı ve üstyapı çalışmaları için gerekli kaynağın sağlanması, yönetilmesi ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına aktarılması için Fonun kurulması, yönetimi ve faaliyetlerine ilişkin usul ve esasların düzenlenmesi” amaçlanmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023).

Tablo 3: Afet ve Yangın ile İlgili Yasa, Yönetmelik ve Kararnameler (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2023)

Yıl	Mevzuat No	Mevzuat Adı
2023	7441	“Afet Yeniden İmar Fonunun Kurulması Hakkında Kanun”
2022	5211	“Afet Ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği”
2022	6006	“Antalya İli, Manavgat İlçesi, Aşağıışıklar Mahallesi Sınırları İçerisinde Bulunan Taşınmazın, Bölgede Meydana Gelen Orman Yangını Nedeniyle İhtiyaç Duyulan Yapılaşmanın İvedilikle Gerçekleştirilmesi Amacıyla Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Karar”
2021	4423	“Antalya, Muğla, Adana, Mersin Ve Osmaniye İllerinde Yaşanan Orman Yangınları Nedeniyle Zarar Gören Tüketicilerin Elektrik Tüketimlerine İlişkin Tahsilatların Ertelenmesi Hakkında Karar”
2021	4414	“Antalya İli, Gündoğmuş İlçesi, Orta konuş Mahallesi Sınırları İçerisinde Bulunan Taşınmazın, Bölgede Meydana Gelen Orman Yangını Nedeniyle İhtiyaç Duyulan Yapılaşmanın İvedilikle Gerçekleştirilmesi Amacıyla Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Tarafından Acele Kamulaştırılması Hakkında Karar”
2021	4372	“28/7/2021 Tarihinde Başlayan Ve Başta Akdeniz İle Ege Kıyılarındaki İller Olmak Üzere Farklı İllerimizde Meydana Gelen Yangın Afetleri İle Ülkemizin Birçok Bölgesinde Meydana Gelen Sel Afetlerinden Zarar Gören Ve Bundan Sonra Meydana Gelebilecek Yangın Ve Sel Afetlerinden Zarar Görecektir Afetzedeler İçin Yardım Kampanyası Başlatılması Hakkında Karar”
2017	23563	“Yapı Malzemeleri Yönetmeliği (305/2011/Ab) Kapsamında, Yapı Malzemelerinin Yangına Tepki Sınıflarına, Yapı Elemanlarının Yangına Dayanıklılığına, Çatı Ve Çatı Kaplamalarının Dış Yangın Performansına Dair Tebliğ (Mhg/2017-13)”
2012	20123945	“Çevre ve Şehircilik Bakanlığında Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Uygulamalarında Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına Dair Esaslar”
2012	6306	“Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun”
2012	6305	“Afet Sigortaları Kanunu”
2011	20111377	“Afet Ve Acil Durum Yönetim Merkezleri Yönetmeliği”
2009	5902	“Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İle İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun”
2007	26582	“Afet Bölgelerinde Yapılacak Yapılar Hakkında Yönetmelik”
2007	200712937	“Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik”
2006	10857	“Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Yönetmelik”
2005	5327	“Denizli-Buldan Ve Çevresinde, Hakkari’de, Bingöl-Karlıova Ve Çevresi İle Erzurum-Çat’da Meydana Gelen Deprem Afetlerine Ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”
2004	7210	“Orman Yangınlarını Söndürme Çalışmaları Esnasında Ölenlere Ve Sakatlananlara Ödenecek Tazminata İlişkin Yönetmelik”
2000	4539	“Doğal Afet Bölgelerinde Afetten Kaynaklanan Hukuki Uyuşmazlıkların Çözümüne Ve Bazı İşlemlerin

		Kolaylaştırılmasına İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabulü Hakkında Kanun”
1999	4452	“Doğal Afetlere Karşı Alınacak Önlemler Ve Doğal Afetler Nedeniyle Doğan Zararların Giderilmesi İçin Yapılacak Düzenlemeler Hakkında Yetki Kanunu”
1999	582	“Afetten Doğan Zararların Giderilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”
1999	576	“Doğal Afetlerde Yapılacak Yardımların Düzenlenmesi İle Vergilerin Ödeme Sürelerinin Uzatılmasına ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname”
1997	4264	“Bazı Yörelere Meydana Gelen Tabii Afetlerden Zarar Görenlerin Gelir, Kurumlar ve Geçici Vergilerinin Terkini ile Kurumlar Vergisi Kanununun 7. Maddesine Bir Bent Eklenmesi Ve 28.8.1992 Tarihli Ve 3838 Sayılı Kanunun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”
1995	4123	“Tabii Afet Nedeniyle Meydana Gelen Hasar Ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesine Dair Kanun”
1992	3838	“Erzincan, Gümüşhane ve Tunceli İllerinde Vuku Bulan Deprem Afeti ile Şırnak ve Çukurca’da Meydana Gelen Hasar ve Tahribata İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Hakkında Kanun”
1988	19808	“Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik”
1985	18897	“Afet Sebebiyle Edinilen Bina, Arsa ve Arazilerden Artakalanların Değerlendirilmesine Dair Yönetmelik”
1977	2090	“Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun”
1976	712520	“Orman Yangınlarının Önlenmesi ve Söndürülmesinde Görevlilerin Görecekları İşler Hakkında Yönetmelik”
1975	710357	“Karada Çıkabilecek Yangınlarla, Deniz, Liman veya Kıyıda Çıkıp Karaya Ulaşabilecek Ve Yayılabilir Veya Karada Çıkıp Kıyı, Liman Ve Denize Ulaşabilecek Yangınlara Karşı Alınabilecek Önleme, Söndürme Ve Kurtarma Tedbirleri Hakkında Yönetmelik”
1972	74123	“Afet Sebebiyle Yapılan Ve Yapılacak Olan Binaların Borçlandırma Bedellerinden Yapılacak İndirimler Hakkında Yönetmelik”
1971	1480	“Afet Bölgelerinde Çalıştırılacak Personele Yapılacak Ödemeler Hakkında Kanun”
1970	13517	“Afetler Fonunun Harcama Usullerine İlişkin Yönetmelik”
1968	13007	“Afetlerin Genel Hayata Etkinliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik”
1968	12988	“Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkında Yönetmelik”
1959	7269	“Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun”
1958	7126	“Sivil Savunma Yasası”
1944	4623	“Yer Sarsıntılarında Evvel ve Sonra Alınacak Tedbirler Hakkında Kanun”
1943	4473	“Yangın, Yersarsıntısı, Seylap veya Heyelan Sebebiyle Mahkeme ve Adliye Dairelerinde Zıya Uğrayan Dosyalar Hakkında Yapılacak Muamelelere Dair Kanun”

Afetlerle karşılaşma kaçınılmaz olmakla birlikte, etkilerini azaltmaya da afet sonrası uygulamaları hızlandırma mümkün. Bunun için yasa ve yönetmeliklerdeki düzenlemeler ve değişiklikler günümüzde de devam etmektedir. Ülkemizde yaşanan özellikle deprem ve yangın afetleri sonrasında yapılan uygulamaları geliştirmek adına yasal düzenlemelere gidilmiştir. Mevzuat Bilgi Sisteminde afetlerin yanı sıra yangın ile ilgili de yasa, yönetmelik, cumhurbaşkanı kararı ya da tebliğ bulunmakta olup, bunlar orman yangınları, bina yangınları, yangın söndürme cihazları gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Akdeniz Bölgesi’nde önemli kayıplarla sonuçlanan orman yangınlarının yaşanmasıyla birlikte, 2021 yılı sonrasında orman yangınlarına ilişkin yasal düzenlemelerde artış olmuştur (Tablo 3). Yangın afeti sonrası yapılaşmaya ilişkin ayrı bir yasa olmayıp, afet ile ilgili yasal düzenlemeler kapsamında değerlendirilmektedir. Bu anlamda, yangın sonrası yerleşim yeri değişikliği 1959 yılında çıkan çeşitli yıllarda bazı maddelerinde değişiklikler olan 7269 sayılı yasa kapsamında yapılmaktadır.

3. Yeniden Yapım ve Yerleşim Süreci

Afet sonrası ortaya çıkan temel gereksinimlerden biri olan barınma öncelikle geçici barınma ile çözülmekte, sonrasında kalıcı konutlara geçilmektedir. Genel olarak afet sonrası yeniden yerleşim yaklaşımı, kalıcı konutlar olarak da kullanılabilir kısa sürede kaliteli barınaklar sağlayarak mağdurlar için hızlı evlerin inşaat edilmesini içermektedir (Parvin vd., 2022; Patel ve Hastak, 2013). Afetlerden zarar gören alanlar, yalnızca fiziksel ortamları değil aynı zamanda sosyal, kültürel ve duygusal bağları içeren alanlardır (Chen ve Tsai, 2021; Olshansky, 2006). Dolayısıyla, yerinden edilen insanlar toplum hayatından, sosyo-ekonomik kaynaklarından ve geleneksel yaşam alanlarından koparılmaktadır (Parvin vd., 2022). Nitekim, yeniden yerleşimle ilgili yapılmış çalışmalar değerlendirildiğinde aşağıdaki bulgular öne çıkmaktadır (Waleign vd., 2021):

- Başarılı bir yeniden yerleşim için hane halkı durumu, beceriler, uzmanlıkları ile geçim kaynakları gibi faktörler çok önemlidir (Arnall vd., 2013; Sina vd., 2019a; Sina vd., 2019b). Yeniden yerleşim yerindeki iyi ve çeşitli geçim fırsatları, yeniden yerleşim programlarının başarısının anahtarı olmasına karşın (Bukvic, 2018; Vlaeminck vd., 2016), yeniden

yerleştirme programlarının çoğu, yeniden yerleştirilen insanların ve toplulukların geçim kaynaklarını eski haline getirmede veya iyileştirmede başarısız olmuştur (Arnall, 2019; Connell ve Lutkehaus, 2017; Rogers ve Xue, 2015).

- Yeniden yerleştirme programlarının planlanması ve uygulanması sırasında etkilenen toplulukların dâhil edilmesi ve temel insan haklarına saygı gösterilmesi, başarılı bir yeniden yerleşim için gereklidir (Brookings vd., 2015; Correa vd., 2011; Sipe ve Vella, 2014; UNHCR, 2018).
- Yeniden yerleşimin “zorunlu veya gönüllü” olması gibi özelliklerine bakılmaksızın, yeniden yerleşim için yüksek kapasiteli yerleri belirleyen değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır (Waleign vd., 2021).

Yeniden yerleşim ve yeniden yapılanma süreci, afet nedeniyle bozulan sosyo-ekonomik ve fiziksel yapının en az afet öncesi seviyeye yükseltilmesi için yok olan yapıların yeniden inşası gibi çalışmalarını kapsamakta olup, bu çalışmaların tamamlanma süresi afetten etkilenen alanın büyüklüğü ile doğru orantılı olarak değişmektedir (Şengün ve Sipahi, 2017)

Alternatif bir yeniden yerleşimin şekli, formu ve yeri çeşitli yerlerden insanları kabul eden kapsamlı bir şekilde planlanmış yeni bir kasaba veya yeni bir mahalle oluşturmayı içermektedir (Forsyth ve Peise, 2021). Planlama sürecinin farklı ekonomik fırsatlar, barınma seçenekleri ve hizmetlerin oluşturulmasına katkı sağlaması önemlidir (Forsyth ve Peise, 2021). Bu nedenle etkin ve bütüncül bir planlama anlayışına ihtiyaç duyulmaktadır. Yeniden yerleşime yönelik bütüncül yaklaşımlar, toplumun fiziksel, sosyal, çevresel ve ekonomik koşullarının kapsamlı bir şekilde rehabilitasyonunu içermektedir (Monday, 2002). Bu tür bir yaklaşım, fiziksel tasarımın, arazi kullanım planlamasının, geçim kaynaklarının geri kazanılmasının ve paydaşların yönetiminin iyileştirilmesine odaklanmaktadır (Parvin vd., 2022). BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi tarafından yayınlanan rapora göre planlı yer değiştirme için aşağıdaki adımların uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Matti vd., 2023; Weerasinghe, 2014).

- Etkilenen kişilerin belirlenmesi ve güvenlik durumlarının tespit edilmesi,
- Etkilenen kişilerin bilgilendirilmesi,
- Etkilenen kişilerin karar alma süreçlerine katılımının sağlanması,
- Planlanan yer değiştirmenin yasal çerçeveye ve hükümet planlarına dâhil edilmesi,
- Yeterli finansman ve tazminat programlarının sağlanması,
- Yer değiştirme planlamasının başlaması için kriterlerin oluşturulması,
- Yer seçimine, geçim kaynaklarına ve entegrasyona dikkat ederek sürdürülebilirliğin sağlanması.

Bir yer, fiziksel ve psikolojik talepleri karşılıyorsa, yeniden yerleşim için olası bir alternatiften daha iyi olarak değerlendirilecektir (Chen, 2019; Chen ve Tsai, 2021; Williams ve Vaske, 2003). Afetzedeler için uygun fiyatlı barınma, geçimlik işler, günlük yaşam unsurları ve diğer sosyal sermayeye erişim kritik öneme sahiptir (Chen ve Tsai, 2021; Holzer ve Lerman, 2006; Zedlewski, 2006). Yeniden yerleşim düzeninde “uyarlanabilirlik, kendi kendine yeterlilik, toplumla kaynaşma ve çok yönlü geçim kaynakları” şeklindeki dört ilke aşağıda belirtilen sekiz tasarım hususunu gerektirmektedir (Parvin vd., 2022).

- Afete dayanıklı alan ve çevre düzenlemesi,
- Doğal ve yenilenebilir kaynakların etkin kullanımı,
- Doğal çevrenin korunması,
- Çeşitlendirilmiş gelir kaynakları,
- Tarıma dayalı ürünlerin ve el sanatlarının üretimi,
- Bireyler arasında özgüveni teşvik etme,
- Topluluk temelli geliştirme yoluyla sahiplik ve aidiyet duygusu oluşturma,
- Altyapı, hizmetler ve kolaylıklar sağlayarak yaşam kalitesini artırma.

Bu unsurların sağlandığı yerleşim yerlerinde kullanıcının ekonomik, ekolojik ve sosyal ihtiyaçları da karşılanmış olmaktadır. Bu bağlamda geliştirilen konut çözümlerinin de aşağıdaki özellikleri taşıması önemlidir (Parvin vd., 2022):

- Çeşitli geçim faaliyetleri için fırsat sağlayabilecek alanlar,
- İnsan ve doğa arasındaki bağlantı,
- Suyla bütünleşik yaşam biçiminin korunması,
- Sosyal aktivite alanı olarak sokaklar,
- Geleneksel yaşam tarzının benimsenmesi,
- Afete karşı uyum ve dayanıklılık.

Ülkemizde genellikle konut ya da işyeri yardımıyla yapılması gereken afetzedelere kalıcı konutlarının yapılmasına kadar geçen sürede kira yardımıyla yapılmakta, kamu kurum ve kuruluşların tesislerinde barındırma, çadır, konteyner, prefabrik konut gibi geçici barınma olanakları sunulmaktadır (Gökçe ve Tetik, 2012). Kalıcı konut için hak sahibi olan kişilerin 7269 sayılı Yasaya göre başvuru işlemlerini tamamlaması gereklidir. Hak sahibi kabul edilenler için 23.09.2011 gün ve 6465 sayılı genelge esasları çerçevesinde yer seçimi çalışmaları yapılarak daimi yerleşme alanları belirlenmektedir (Gökçe ve Tetik, 2012). Yeni yerleşim için uygun alanların tespiti sonrasında bu alanların planlanması, temini ve devir-temlik amacıyla hâlihazır haritaları, imar planı, kamulaştırma, imar uygulaması, tescil, kat mülkiyeti, tahsis ve devir işlemleri tamamlanmakta; evini yavaş yavaş, ihale yöntemi ya da TOKİ kanalıyla konutların yapımına geçilmektedir (Gökçe ve Tetik, 2012). Tamamlanan konutlar, hak sahiplerine, borçlarını ödemeleri karşılığında tapularına ipotek konularak teslim edilmektedir” (Gökçe ve Tetik, 2012).

Ülkemizdeki afet sonrası yeniden yerleştirme uygulamaları, afetin gerçekleştiği yerleşim biriminde ya da bu yerleşim birimi dışında olabilmektedir (Şekil 6). Yeni bir yere yerleştirme; afetin gerçekleştiği yerleşim birimine yakın ya da bitişik bir yerde olabileceği gibi, bu alandan tamamen bağımsız farklı bir yerde yapılabilmektedir (Gökçe ve Tetik, 2012) (Şekil 6).

Şekil 6: Hak sahibi afetzedeler için yer seçimi çalışmaları (Gökçe ve Tetik, 2012)

Su baskını, heyelan, kaya düşmesi, çığ tehlikesi gibi afetlerden etkilenen bölgelerde yerleşim açısından sakınca oluşturması sebebiyle çoğu zaman eski yerleri seçilememekte, yeni bir yerleşim yerinin oluşturulması zorunlu olmaktadır (Tercan, 2008). Ancak, yangın ve deprem gibi afetlerden etkilenen yerleşim alanları başka bir afet tehlikesi altında değilse, uygun koşulların sağlanmasıyla tekrar yeni yerleşim alanı olarak seçilebilmektedir (Tercan, 2008). Afetlerin Genel Hayata Etkililiğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmeliğin 2. ve 3. maddelerinde nüfusla ilişkili olarak genel hayata etkililik durumu belirtilmiştir. Buna göre bir afetin ardından:

- “100 hane kadar olan köy ve bucaklarda mevcut konutlardan en az 1/10’unun,
- 100 hane fazla olan köy ve bucaklarda ise en az 10 konutun,
- Nüfusu 5 bine kadar olan ilçe ve illerde en az 20 binanın,
- 5-10 bin arasında nüfusa sahip ilçe ve illerde en az 25 binanın,
- 10-30 bin arasında nüfusa sahip ilçe ve illerde en az 30 binanın,

- 30-50 bin arasında nüfusa sahip ilçe ve illerde en az 40 binanın
- 50 bin üzeri nüfusa sahip ilçe ve illerde en az 50 binanın yıkılması ya da oturulamayacak veya kullanılmayacak şekilde ağır hasar görmesi halinde, o yerin genel yaşamına etkili sayılmakta” (Resmî Gazete, 1968) ve afet sonrası çalışmaların hızla yapılarak barınma sorununun çözülmesi önemli olmaktadır. Ayrıca, aynı yönetmeliğe göre “nüfusu 15 binden fazla olan il ve ilçelerin mahalle (yani muhtarlık) statüsündeki bölümlerinde en az 10 binanın yıkılması ya da onarımı mümkün olmayacak şekilde ağır hasar görmesi halinde de yaşanan afet sonucu o yerin genel hayatı etkilenmiş sayılabilmektedir” (Resmî Gazete, 1968).

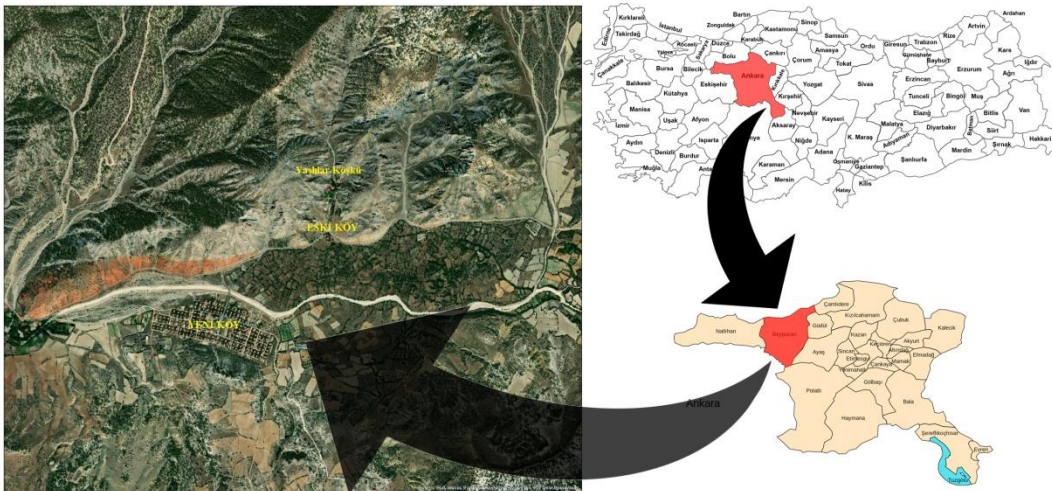
Yeni yerleşim yerlerinin belirlenmesi 7269 sayılı yasa çerçevesinde yapılmaktadır. Yasanın 16. maddesinde genel hayata etkili afetlerden önce ve veya sonra meskûn bir topluluğun bir kısmının veya tamamının kaldırılarak başka mahallere toplu olarak ya da dağıtılarak yerleştirilmesinden sorumlu bakanlıklar belirtilmiştir (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1959). Aynı yasanın 21. Maddesinde “Afet sahaları içinde ve dışında yeniden kurulacak iskân yerleri (Şehir, kasaba, köy) ile mevcut iskân sahalarına yapılacak eklemeler için, ilgili hükümler çerçevesinde arazi temini mümkün olmayan hallerde (normal gelişme alanlarına öncelik verilme şartıyla) arazi ve bina satın alınabileceği gibi, kamulaştırma mevzuatı kapsamında kamulaştırma da yapılabilir.” ifadesine yer verilerek afet konutlarının yer tahsisine ilişkin bilgilendirme yapılmıştır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 1959). Dolayısıyla, 7269 sayılı Kanun kapsamında, afet riski bulunmayan jeolojik açıdan uygun yerler seçilerek, mümkün olduğunca eski yerleşim yerine yakın, ilave altyapı – üstyapı harcamalarına yol açmayan, sosyo-kültürel sağlık, eğitim vb. tesislere uzak olmayan, kamulaştırma gerektirmeyen alanlar öncelikle tercih edilmektedir” (Gökçe ve Tetik, 2012). “Yer seçiminde öncelik sıralaması jeolojik durum ve imar mevzuatına uygunluk dikkate alınarak hak sahibine ait arsa ve araziler, bedelsiz temin edilecek arsa ve araziler, kamulaştırma yolu ile edinilecek arsa ve araziler şeklindedir” (Özkazanç, 2015).

Yapıların inşası sonrası ödeme şekli 7269 sayılı yasa ile belirlenmiş olup, yasanın 40. maddesine göre arsa olarak dağıtılan ve ya üzerinde bina inşa edilen taşınmaz mallar, hak sahiplerine borçlandırma senetleri imza ettirilmek sureti ile verilmekte, borçlandırma bedelleri, konut, konut inşası, arsa ve sair yarımlarda en az 20 ve en çok 30 yılda ve eşit taksitler halinde tahsil edilerek fon hesabına yatırılmaktadır. İlk taksit inşaatların bitirilip hak sahiplerine teslimi tarihinden itibaren iki yıl sonra başlamaktadır.

Afet sonrası kalıcı konutların yer seçimi ile ilgili durumlar yasar çerçevesinde belirlenmiş olup, yerleşmelerin yer değişikliği mümkün kılınmıştır. Yer seçimi yapılırken kullanıcının sosyo-kültürel ve ekonomik özelliklerinin yanı sıra doğal koşullar da önemli olmaktadır.

4. Materyal ve Yöntem

Çalışma alanı olarak Ankara ili Beypazarı ilçesinde konumlanan Sekli Köyü’nün seçilmesinde 1979 yılında yaşamış olduğu yangın sonucu, konutların çoğunun yınması ile yeniden yapım ve yerleşim süred yaşamı etkili olmuştur. Ayrıca, Sekli’yi kırsal yerleşim ve mimari özellikleri bakımından değerlendiren çalışmanın literatürde olmaması ve yangın sonrası yeniden yerleşimi ele alan çalışmaların sınırlı olması örnek alan seçimini etkilemiştir. Sekli Köyü, 40° 11' 32.66" K ve 31° 42' 43.35" D koordinatları arasında yer almakta olup, Beypazarı ilçe merkezine 18 km, Ankara şehir merkezine ise yaklaşık 102 km mesafededir (Harita TR, 2021)(Şekil 7).

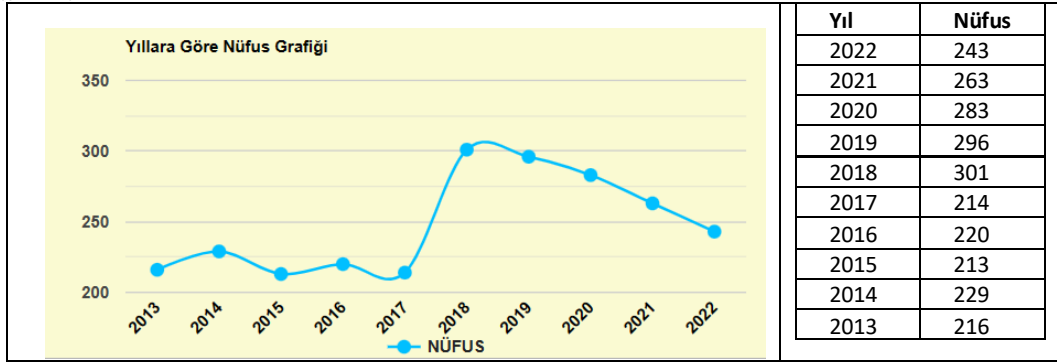

Şekil 7: Çalışma alanının konumu

Sekli'nin kuruluşu ile ilgili olarak farklı kaynaklarda çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Kaynaklarda, 1900'lerin başında 9 küçük mahallenin birleşmesiyle (VY Maps, 2021) ya da Cumhuriyet'ten önce eşkiye korkusundan dolayı küçük üç ya da dört köyün günümüzde Yaşılar Köşkü'nün olduğu yerde toplanmasıyla oluştuğu belirtilmektedir (Türkçe Bilgi, 2021). Köy halkının köklerinin komşu Hırka Tepe Köyü'nde türbesi bulunan Osmanlı'nın kurucusu Osman beyin dedesi Gazi Gündüzalp'ten dolayı Kayı boyuna dayandığı zannedilmektedir (VY Maps, 2021).

Eski evlerden oluşan mahallenin tamamına yakınının 12 Eylül 1979 yılında yanması sonucu günümüzdeki yerine İmar ve İskân Bakanlığı tarafından afet konutları inşa edilmiştir (Türkçe Bilgi, 2021). Yangının çıkış nedeni olarak farklı söylemler bulunmaktadır. Bunlardan biri; idare lambasıyla³ ahırın tutuşması yönündedir. Yapıların birbirine yakın olması, ahşap ahırlıklı yapıların bulunması, ahır/samanlık gibi kullanımların olması yangının yayılmasını hızlandırmıştır.

Sekli Muhtarlığı'nın verdiği bilgiye göre günümüzde 210 hane yaşamaktadır. Köyün nüfusu 2013 yılında 216 kişi iken, 2022 yılında 243 kişi olmuştur. Artan ve azalan şeklinde olan nüfus eğilimi 2018 yılında 301 kişiye ulaşmış ve sonrasında azalmaya devam etmiştir (Şekil 8).

Şekil 8: 2013-2022 yılları arasında Sekli'deki nüfus değişimi (Nüfusun, 2023)

Sekli, karasal iklim etki alanı içerisindedir (VY Maps, 2021). Köy halkının geçimi eskiden tarım ve hayvancılığa dayanmasına rağmen günümüzde çoğu kişi emekli maaşıyla geçinmektedir (Türkçe Bilgi, 2021). Tarımla uğraşanlar pirinç tarlalarından geçimini sağlamaktadır.

Araştırma yöntemi olarak, detaylı literatür taraması yapılmış, yüz yüze görüşme tekniği ile Sekli'de yaşayanların afet öncesi ve şimdiki yerleşim alanı ile ilgili görüşleri alınmış, yerinde gözlem ve fotoğraflama teknikleri ile mevcut durum tespit edilmiştir. Çalışmada öncelikle, afet olarak yangınlar ele alınmış, yeniden yapım süreci ile ilgili yasa ve yönetmelikler incelenmiştir. Sonrasında Sekli Köyü'ndeki afet öncesi ve sonrasındaki topoğrafik durum, arazi kullanım ve kullanıcı gereksinimlerine ilişkin durum değerlendirilerek öneriler geliştirilmiştir.

Çalışmada, mevcut durum ve kullanıcı gereksinimleri Sekli Muhtarlığı ve yaşayanlarla yapılan görüşmelere göre değerlendirilmiştir. Köyde yaşayan 19 hane ile görüşülmüş, çevre köylerde yaşayanlardan da yangın öncesi yerleşim yeri ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Görüşmeler sırasında, öncelikle eski yaşam yerindeki konutun kat adedi, büyüklüğü, oda sayısı, konutta yaşayan kişi sayısı, bahçe kullanım durumu, komşuluk ilişkileri ve aidiyet duygusu ile ulaşım imkânı sorgulanmıştır. Sonrasında, mevcut yerleşim yeri ile ilişkin sorular yöneltilmiştir. Konutların yapım süreci, konutların inşası tamamlanan kadar yaşanan yer, komşuluk ilişkileri ve aidiyet duygusu, bahçe kullanım durumu, konutta yapılan değişiklikler sorgulanmıştır. Ek olarak konutun büyüklüğü, oda sayısı, oda büyüklüğü, balkon ve bahçe kullanımı, konutun cephesi, cami ve park alanına erişim ile ulaşım imkânlarından memnun olup olmadıkları sorulmuştur.

Kırsal yerleşmelerde konforlu alanlar oluşturmak, tarım ve hayvancılık faaliyetlerini etkin şekilde sürdürülebilirlik amacıyla yerleşim yeri seçiminde ekolojik özellikler büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda, çalışmada eski ve mevcut yerleşim yerinin topoğrafik durumunu ortaya koymak amacıyla Sekli'ye ait eşyükselti, eğim ve bakı analizleri için Arcgis 10.2 programı kullanılmış, arazi kullanımını değerlendirmek amacıyla ise Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan Corine Arazi Örtüsü verilerinden yararlanılmıştır.

³ İdare lambası, sac veya tenekeden yapılmış ters huniye benzeyen aydınlatma aracıdır. Alt kısmında gaz yağı konulan hazne bulunmaktadır (Adilcevaz, 2022).

5. Bulgular ve Tartışma

Çalışmanın bu bölümünde yangın öncesi ve mevcut yaşam yeri (afet konutları) değerlendirilmiştir. Eski köy yaşamı ile ilgili bilgiler yaşılan yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Görüşmelerin çoğu yerleşim yerinin taşınması sürecine şahitlik edenlerle gerçekleştirilmiştir.

5.1. Yangın Öncesi Yaşam Yerine Ait Bilgiler

Yangın öncesindeki konutlar çoğunlukla Bodrum+Zemin+1 ya da Bodrum+Zemin+2 kat şeklindedir. Yapı malzemesi olarak çevre köylerdeki yapılarla benzerlik gösterdiği belirtilmektedir (Şekil 9). Yapılar ahşap, taş, kerpiç, tuğla gibi malzemelerle inşa edilmiştir. Yapıların bodrum katları dam (ahır) şeklinde kullanılmıştır. Hemen hemen herkesin hayvanlarının bulunması sebebiyle ahırlar aktif olarak kullanılmıştır. Yaşam alanı olarak 60-70 m² büyüklüğündeki evlerin çoğu 2 oda ve aşevinden (mutfak) oluşurken, az sayıda evde 3 oda bulunmuştur. Konutların bahçesi hayvanların ahıra ya da yaşıyanların konuta geçişini sağlamak amaçlı kullanılan avlu şeklinde düzenlenmiştir. O dönemde, çoğu ev tadilat geçirmiş, tuğla ile yeniden düzenlenmiş ya da çatılar saç malzeme ile yenilenmiştir. Aşağı Mahalle, Yukarı Mahalle ve meydanda olmak üzere üç adet köy çeşmesi bulunurken, 1970'lerde suyun evlere dağıtılması ile çeşmeler eski önemini yitirmiştir.

Şekil 9: Çevre köylerdeki konut dokusu örnekleri (Hırkatepe Köyü) (Koç, 2023)

Kalabalık aile kültürünün olduğu eski Sekli'deki evlerde çocuklar, ebeveynler ve aile büyüklükleri beraber yaşamıştır. Konut o dönemin şartlarına göre temel ihtiyaçları sağlamış, ancak büyüklüğünün sınırlı olması ve kalabalık aile yapısı nedeniyle sorunlar yaşamıştır. Yapıların birbirine yakın ya da bitişik olmasına karşın komşuluk ilişkilerinde sorun yaşanmamıştır. Komşularla kadınlar çoğunlukla evde görüşürken, erkekler daha çok mahalle merkezinde yer alan köy meydanında, kahvehanede ya da köy odasında görüşmüşlerdir. Komşular birbirlerine malzeme alışverişi, işe yardım, çocuklara göz kulak olma, yardımlaşma gibi birçok konuda destek olmuştur. Bu özellikler topluma aidiyet hissi kazandırmıştır.

5.2. Mevcut Yaşam Yerine (Afet Konutları) Ait Bilgiler

Afet konutlarının inşaatına 1979 yılında başlanmış ve 3 müteahhitlik firması tarafından farklı yıllarda tamamlanmıştır. Bir kısmının dağıtımı 1982 yılında, bir kısmının ise dağıtımı 1984 yılında olmuştur. Afet konutlarının yapımı 1959 tarihli ve 7269 sayılı Umumi Hayaata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun çerçevesinde tamamlanmıştır. Yaşıyanlar, konutların inşası tamamlanana kadar ya briketten geçici bir barınak yaşamışlar ya da Karaköy, Kocaköy gibi çevre köylerde yaşıyanlarının yanında kalmışlardır. 157 konut yangında hasar görmüş, 11 aile büyüğü de dâhil olmak üzere toplam 168 haneye konut dağıtımı yapılmıştır. Sekli'de aile büyüklerine de ayrı ev olmak üzere 2 afet konutu verilmiş, öncesinde ebeveynleri ile aynı evde yaşıyan evli çocuklar ayrı evlerde yaşamaya başlamıştır. Konutlar 20 yıl süre ile geri ödemesiz olarak tahsis edilmiş, ilk 5 yıl ödeme yapılmamış, sonraki 15 yıl içinde yarisını devlet ve diğer yarisını kullanıcı kendi imkânları ile ödemiştir.

Mevcut konutlar 3 oda ve 1 salon şeklinde tasarlanmıştır. Konut 70 m² büyüklüğünde olup, bahçe ile birlikte toplam alan 400 m²'dir. Zemin katlar ahır, üst katlar konut olacak şekilde düzenlenmiştir (Şekil 10). Ancak, alt katlar günümüzde hayvancılıkla uğraşan kişi sayısının azalmasıyla ya konuta dâhil edilmekte ya da kiler ve depo olarak kullanılmaktadır. O dönemin şartları düşünülerek yapılarda ahıra yer verilmemiş olmasına karşın, değişen yaşam şartlarına bağlı olarak yapılar kullanıcılar tarafından günümüz koşullarına uygun olarak tekrar düzenlenmiştir.

Şekil 10: Sekli’de inşa edilmiş olan afet konutları örnekleri (Koç, 2023)

Bahçe; ahır, samanlık, kümes, sebze/meyve yetiştirme, oturma/dinlenme, otopark gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Bazı evler ihtiyaçlara göre büyütülmüş ve çoğuna balkon eklenmiştir (Şekil 11). Evlerin su ve elektrik tesisatlarında problemler yaşandığı için yenilenmiştir. Zaman içinde yer döşemesi, pencere, banyo ve mutfak gibi mekânlarda tadilatla gidilmiştir. Yapıların arasında belli mesafe olduğu için mahremiyet sağlanmış, gürültü gelmesi gibi sorunların önüne geçilmiştir.

Şekil 11: Sekli’de değişiklik yapılan afet konutları örnekleri (Koç, 2023)

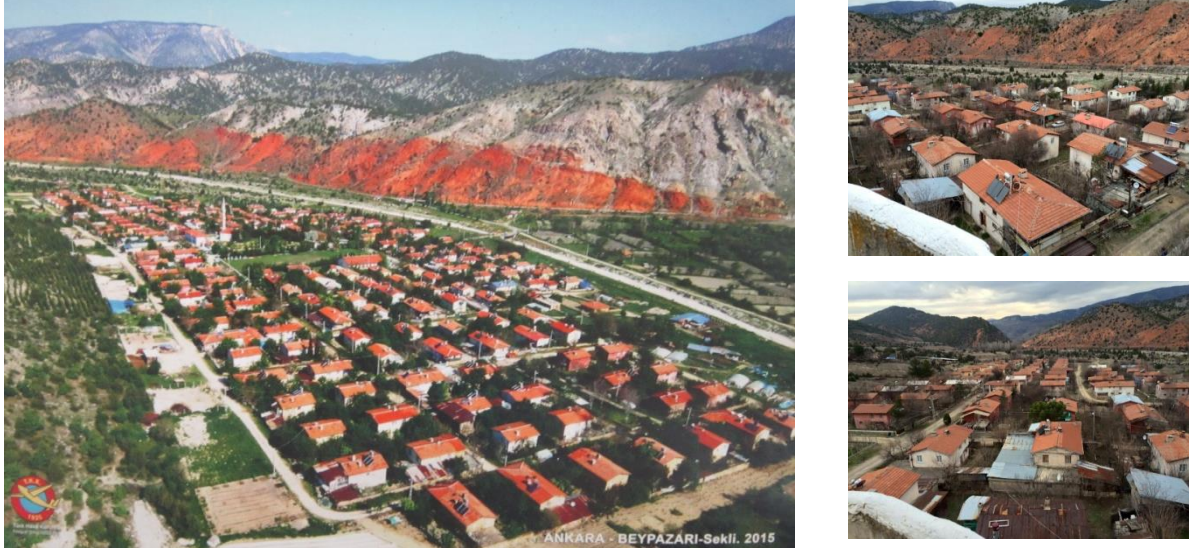
Yerleşimlerin doğayla daha bütünleşmiş sosyo-kültürel manzaralar olduğu kırsal alanlarda (Parvin ve Mostafa, 2010; Parvin, 2019) bir topluluğu farklı bir yere yerleştirmek onların geleneksel yaşam biçimlerini, yaşam kalitelerini ve geçim şartlarını etkilemektedir (Barua vd., 2021; Carrasco vd., 2016; Tsai vd., 2021). Böyle bir dönüşüm, günlük hayatta kalma stratejilerinin bir parçası olarak Sekli’de olduğu gibi verilen konutta ve onunla ilişkili alanlarda modifikasyonları, eklemeleri ve değişimleri gerekli kılmaktadır (Hakim vd., 2015; Khan, 2014). Eski köydeki alışkanlıkların ve ekonomik ilişkilerin devam ettirilememesi, kentteki istihdam, eğitim, sağlık gibi imkânların fazlalığı gibi nedenlerle genç nüfus günümüzde Sekli’de yaşamamakta, çoğunlukla tadil dönemlerinde köyü ziyaret etmektedir.

Günümüzde Sekli’de yaşayanların %90’ını emekli kesim oluşturmaktadır. Bunların çoğu köy yaşımlarında bulunan Kömür İşletmesi, Köy Hizmetleri, Bağ-Kur ya da esnaf olarak emekli olmuşlardır. Öğrenci sayısının az olması nedeniyle taşımali eğitim yapılmaktadır. 1984 sonrasında sağlık ocağı açılan, sonrasında geçici hemşire görev yapmış, günümüzde ise haftada bir aile doktoru gelerek görev yapmaktadır. Geçmişte Sekli’de değirmenci, semerci, berber, kırışçı, 2 adet bakkal ve 3 adet kahve hane bulunurken, günümüzde bunlar mevcut değildir.

Komşularla kadınlar evde görüşürken, erkekler daha çok kahve hanede görüşmektedir. Komşuluk ilişkileri ve alışkanlıklar geçmişte olduğu gibi devam etmektedir. Kullanıcı burada yaşamaktan memnundur ve kendini buraya ait hissetmektedir. Çoğunluğu

emekli olması ve ailedeki kişi sayısının 2-3 olmasına bağlı olarak konutun büyüklüğünden, oda sayısından, oda büyüklüklerinden, konutun bahçesinden, konutun dış görünüşünden, komşuluk ilişkilerinden memnundurlar.

Konut alanının merkezinde park ve çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Bu alanın karşısında muhtarlık ve kahve hane, aşevi, spor alanı ve cami ile çeşmesi yer almaktadır (Şekil 12, 13). Kullanıcı, alanın merkezinde bulunmaları nedeniyle caminin, muhtarlığın, kahvehanenin ve parkın konumundan memnundur.

Şekil 12: Sekli genel görünüm (Facebook, 2022; Sekli Köyü Muhtarlığı, 2022)

Merkeze/şehre ulaşım günümüzde sınırlıdır. Eskiden her gün dolmuş kalkarken, günümüzde haftada 3 gün Sekli'nin kuzeydoğusunda yer alan yaklaşık 4 km mesafede bulunan Hırkatepe'den gelen dolmuş yolcu almak için uğramaktadır. Bazı yolların düzensiz ve asfaltsız olması belirtilen sorunlar arasındadır. Konut alanının düzenine ilişkin belirtilen en önemli problem yönlenme sıkıntısıdır. Bazı yapılar güneş görürken, bazıları güneş almamaktadır (Şekil 13).

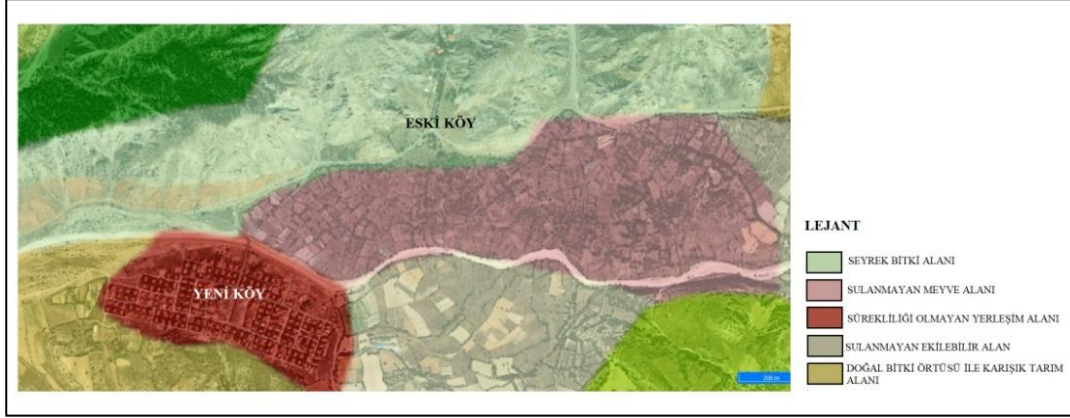
Şekil 13: Yapıların yönelişi (Yazarlar tarafından hazırlanmıştır)

Kırsal alandaki yerleşim ve konut düzeninde gelenek ve göreneklerin yanı sıra tarihi, ekonomik ve doğal faktörlerin rolü büyük tır (Gök, 1995). Eski ve yeni Sekli'nin konumları nedeniyle yükseklik, eğitim ve bakı açısından farklılıklar bulunmaktadır. Eski Sekli'nin güneyinde bulunan yeni Sekli daha düşük kotta ve eğitim yüzdesinde olup, bakı yönünden eski Sekli'nin aksine, kuzey ve batı yönleri hâkimdir (Tablo 4).

Tablo 4: Sekli'ye ait eşyüksekti, eğim ve baki analizleri (Yazarlar tarafından hazırlanmıştır)

	Görsel	Açıklama
Eşyüksekti		<p>Eski köy topoğrafyanın daha hareketli olduğu bir alanda konulanmışken, afet sonrası düzenlenen yeni sekli daha düşük kotta yer almaktadır. Eski Sekli civarındaki yükseklik 725-861 m, yeni Sekli ise 657-725 m kotları arasındadır.</p>
Eğim		<p>Eski köydeki eğim yüzdesi değişkenlik gösterirken, yeni köy düz ve düze yakın bir alanda konulanmaktadır. Eski Sekli civarındaki eğim yüzdesi % 0-32, yeni Sekli'de ise % 0-10 arasındadır.</p>
Baki		<p>Eski köy güney, güneydoğu, güneybatı, doğu ve batı yönlerine yönelmişken, yeni köy batı, kuzey ve kuzey batı yönlerinde yer almaktadır.</p>

Tarım ve Orman Bakanlığı Corine arazi sınıflamasına göre eski Sekli ve yeni Sekli çevresindeki arazi kullanımları da farklılık göstermektedir. Eski Sekli ve çevresi seyrek bitki alanı iken, yeni Sekli sürekliliği olmayan yerleşim alanı olarak belirtilmektedir. Yeni köyün kuzeydoğusunda sulanmayan meyve alanı, kuzeyinde seyrek bitki alanı, batısında ve güneyinde doğal bitki örtüsü ile karışık tarım alanı, doğusunda ise sulanmayan ekilebilir alanlar yer almaktadır (Şekil 14).

Şekil 14: Sekli arazi örtüsü (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018)

Sekli’de afet sonrası yerleşim yeri ve konutların mimari özellikleri yangın öncesi yaşam alanından farklılık göstermektedir. O dönemin sosyo-ekonomik ve fiziksel şartları düşünülerek tasarlanan konutlar zamanla ihtiyaçlar doğrultusunda değişikliğe uğramıştır. Zaman içerisinde kullanıcı gereksinimlerinin değişmesi, günümüzde tarım ve hayvancılığın devam etmemesi, çoğunlukla emekli nüfusun yaşaması, kalabalık aile kültürünün değişmesi sonucu yapılarda değişim olmuştur. Konutlardaki zemin kat kullanımı, bahçenin kullanım amacı değişmiş, yapılar çeşitli eklentiler yapılmıştır.

SONUÇ:

Küresel iklim değişikliğinin etkilerinin yoğun şekilde hissedildiği günümüzde, yangın olaylarında artışın olması muhtemel görülmektedir. Yangın sonrası ortaya çıkan can ve mal kayıplarını azaltmanın yolu öncelikle bilinçli ve dikkatli bir toplum olabilmekten geçmektedir. Yangın sonrası yaşam alanlarındaki tahribatlar nedeniyle yer değiştirmek durumunda kalındığında toplumsal özelliklerin yanı sıra doğal yapının da dikkate alınması yerleşim alanlarının oluşturulmasında önemli olmaktadır.

Kent veya kırsal yerleşimlerde yapılacak afet sonrası konutların da uygun yer seçiminin yapılması ve mimari tasarımın kullanıcı ihtiyaçları düşünülerek uygun hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır (Enginöz ve Ünlü, 2006). Sekli’de yaşanan yangın sonucunda köyün güneyinde düz ve düze yakın alanda yer seçilmiş, konutlar malzeme, büyüklük, yöneliş açısından geleneksel konut dokusundan farklı olarak inşa edilmiş olmasına karşın, o günün şartlarında kullanımı devam eden ahır ve bahçelere yer verilmiştir. Yörenin topoğrafik özellikleri ve arazi örtüsü yangın öncesi yaşam alanından farklı olsa da kullanıcı için sorun teşkil etmemiştir.

Kırsal alanlarda, topografya, iklim ve bitki örtüsü, jeolojik yapı gibi doğal unsurlar özellikle yapı malzemesi ve formun seçiminde etkili olmaktadır. Kırsal alandaki konutlar çoğunlukla bir plan dâhilinde yapılmamış olmalarına rağmen sosyo-ekonomik ihtiyaçları karşılayacak şekilde inşa edilmektedir (Gök, 1995). Tasarımda, konutta yaşayacak kişi sayısını ve hane sahibinin ekonomik faaliyetleri için gerekli olan ahır, samanlık, gibi alanları da düşünmek gerekmektedir (Gök, 1995). Yaşanılan incelemede kırsal alanda olması gereken bu birimlerin yapılamamasında düşünlüğü, ihtiyaç halinde sonradan işlevinin değiştirildiği gözlemlenmiştir.

Sekli’deki kullanıcı çok fazla sorunla karşı karşıya değildir ve dolayısıyla burada yaşamaktan memnundur. Evlerde balkon bulunmaması, zamanla yer döşemesi, pencere, banyo ve mutfak gibi mekânlarda tadilatla gidilme ihtiyacı, su ve elektrik tesisatlarında yaşanan problemler en temel sıkıntılar olarak belirtilmiştir. Ancak, bu sorunlar yer değiştirmeden kaynaklı olmayıp, zamanla ihtiyaçların değişmesine ve yapısal eskimeye bağlı olarak ortaya çıkmıştır. 1979 yılında yapılmaya başlanan konutlarda 1982 yılı itibarıyla yaşamaya başlamış olup, günümüze kadar olan süreçte yapısal eskime kaçınılmaz olmuştur. Yapılaşma düzeyindeki bazı yapılardaki yangın yönetimi, bazı yolların düzensiz ve asfalsız olması ise alansal ölçekte belirtilen sorunlara arasındadır. Bu sorunlara karşın, kullanıcı alanın merkezinde bulunmaları nedeniyle caminin, muhtarlığın, kahvehanenin ve parkın konumundan memnun olup, kolaylıkla bu alanlara ulaşabilmektedir.

Yangın sonuçları ağır olan ve özellikle kırsal bölgelerde daha hızlı yaşanan, köyün ya da mahallenin tamamının yanmasında neden olan bir olgudur. Dolayısıyla afet sonrasında ekolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alan planlama ve uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Esneklik ve katılımın sağlandığı, yaşam kalitesinin artırıldığı yeniden yerleşim alanları daha başarılı olmaktadır. Bu bağlamda, farklı konut ve istihdam olanaklarının oluşturulmasını amaçlayan etkin bir arazi kullanım planlamasının yapılması gereklidir. Bunun için;

- Etkilenen kişilerin karar alma süreçlerine katılımı sağlanmalı,
- Afete dayanıklı yapı tasarlanmalı,
- Toplum sahiplik ve aidiyet duygusu kazandıracak düzenlemeler yapılmalı,
- Altyapı, sosyal aktivite alanı ve hizmetler sağlanarak yaşam kalitesi artırılmalı,
- İnsan ve doğa arasındaki bağlantı kurularak doğal çevre korunmalıdır.

Yasal düzenlemelerde bu hususları sağlamaya yönelik yaptırımlara yer verilmeli, kullanıcı gereksinimleri dikkate alınarak yeniden yapıım sürecine başlanmalıdır. Yer seçiminde afet riski taşımayan, topoğrafik ve jeolojik açıdan uygun, ulaşım kolaylığı bulunan yeterli büyüklükteki alanın belirlenmesine dikkat edilmelidir.

ETİK STANDARTLAR:

Çıkar Çatışması: Bu makalede yazarlar veya üçüncü kişilerle olası çıkar çatışmaları bulunmamaktadır.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul izin belgesi alınmıştır.

Finansal Destek: Bu makalede finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKÇA:

- Acerer, S. (1999). *Afet konutları sorunu ve deprem örneğinde incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Adilcevaz, (2022). *İdare lambası*, <http://www.adilcevaz13.com/iddare-lambasi-el-cirasi-858h.htm>. Erişim Tarihi:18.07.2022.
- AFAD, (2021). *Türkiye Afet Bilgi Bankası (TABB) verileri*, <https://tabb-analiz.afad.gov.tr/Genel/Raporlar.aspx>. Erişim Tarihi:17.04.2021.
- AFAD, (2022). *Afet İstatistikleri*, <https://www.afad.gov.tr/afet-istatistikleri>. Erişim Tarihi:15.02.2024.
- Akbulut, G. (2011). Türkiye’de yer değiştiren yerleşmelere bir örnek: Arguvan ilçe merkezi (Malatya), *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 471-492.
- Ankara İtfaiyesi, (2013). <https://itfaiye.ankara.bel.tr/ankara-itfaiyesi/istatistikler>. Erişim Tarihi:18.04.2022.
- Ankara İtfaiyesi, (2020). <https://itfaiye.ankara.bel.tr/ankara-itfaiyesi/istatistikler>. Erişim Tarihi:18.04.2022
- Apaydın, A. (2019) *Ankara ili yangın haritasının oluşturulması ve yangınla mücadele önerileri*, Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi.
- Arnall, A., Thomas, D.S.G., Twyman, C., & Liverman, D., (2013). Flooding, resettlement, and change in livelihoods: evidence from rural Mozambique. *Disasters*, 37,468–488.
- Arnall, A. (2019). Resettlement as climate change adaptation: what can be learned from state-led relocation in rural Africa and Asia? *Clim. Dev.*, 11(3), 253–263.
- Badri, S.A., Asgary, A., Eftekhari, A. R., & Levy, J. (2006). Post-disaster resettlement, development and change: A case study of the 1990 Majil earthquake in Iran. *Disasters*, 30, (4), 451–468.
- Barua, P. Eslamian, S., & Rahman, S.H. (2021). *Rehabilitation and relocation program for climate displaced people of Bangladesh*, in: W.L. Filho (Ed.), *Handbook of Climate Change Management*, Springer Nature, Switzerland.
- Bekem Kara, İ. (2017). Giresun ili yangın istatistiklerinin incelenmesi (2011-2016), *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 7(2) 96-105.
- Brookings, Georgetown University, UNHCR, (2015). *Guidance on protecting people from disasters and environmental change through planned relocation*. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/GUIDANCE_PLANNEDRELOCATI ON_14-OCT-2015.pdf. Erişim Tarihi:14.10.2015.
- Bukvic, A. (2018). Towards the sustainable climate change population movement: The relocation suitability index. *Clim. Dev.* 10 (4),307–320.
- Carrasco, S. Ochiai, C., & Okazaki, K. A. (2016). Study on housing modifications in resettlement sites in Cagayan de Oro, Philippines, *J. Asian Architect. Build Eng.* 15(1),25–32.
- Chen, T.L. (2019) Structural analysis of how place attachment and risk perceptions affect the willingness to live in an earthquake-prone area, *Disaster Prev. Manag. Int. J.* 29(4),557–573.
- Chen, T.L., & Tsai, C.E. (2021). Coping with extreme disaster risk through preventive planning for resettlement, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 64,102531.
- Connell, J., & Lutkehaus, N., (2017). Environmental refugees? A tale of two resettlement projects in coastal Papua New Guinea. *Aust. Geogr.* 48(1),79–95.
- Correa, E., Ramirez, F., & Sanahuja, H., (2011). *Populations At Risk Of Disaster: A Resettlement Guide*. The World Bank, Washington DC.
- CTIF, (2023). *Center of fire Statistics, World Fire Statistics*, International Association of Fire and Rescue Services, No:28.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, (2022). *Çevresel göstergeler*, <https://cevreselgostergeler.csb.gov.tr/turlerine-gore-afetler-i-85851>. Erişim Tarihi:17.04.2022.

- Demirtaş, N. (2016). Taşınacak nit eserlerin arkeopark konsepti içerisinde konumlanarak sergilenmesine yönelik proje raporu, *Hasankeyfi'de Bulunan Anıtların Taşıma ve Koruma Proje Yapımı İşi*, Ankara: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Arşivi, Ankara.
- Duran, E. (2023). *Yılın ilk 9 ayında 2 bin 197 orman yangınına müdahale edildi*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/yilin-ilk-9-ayinda-2-bin-197-orman-yanginina-mudahale-edildi/3035571>. Erişim Tarihi:15.02.2024.
- Enginöz, E.B., & Ünlü, A. (2006). Afet konutlarında tasarım değerlendirilmesi: Afyon-Dinar örneği, *İtüdergisi/AMimarlık, Planlama, Tasarım*, 5(2), 37-50.
- Ergünay, O. (1996). Afet yönetimi nedir? Nasıl olmalıdır?, *TÜBİTAK Deprem Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 263s. Ankara.
- Erler, M. Y. (2000). 1870 yılında doğu Karadeniz'de çıkan yangın ve etkileri, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 20(31), 209-218.
- Facebook, (2022). *Sekli Mahallesi*, <https://www.facebook.com/groups/2346713148915626/media>. Erişim Tarihi:18.07.2022.
- Forsyth, A., & Peiser, R. (2021). Lessons from planned resettlement and new town experiences for avoiding climate sprawl, *Landscape and Urban Planning*, 205, 103957.
- Gayrimenkul Mevzuatı, (2023), *6785 Sayılı İmar Kanunu*, <https://gayrimenkulmevzuati.com/kanun-6785>. Erişim Tarihi:22.12.2023.
- Girgin, M. (1995). Kütle hareketleri nedeniyle yer değiştirilen yerleşmelere bir örnek: Gördes (Manisa), *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1, 155-173.
- Gökçe, O., Özden, S., & Demir, A. (2008). *Türkiye'de Afetlerin Mekansal ve İstatistiksel Dağılımı Afet Bilgileri Envanteri*, Bayındırlık Ve İskan Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü Afet Etüt ve Hasar Tespit Daire Başkanlığı, Ankara.
- Gök, Y. (1995). Horasan-Gerek Köyü'nde 30 Ekim 1983 depremi sonrası yaşanan afet konutlarının başlıca planlama sorunları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 1(1), 174-199.
- Gökçe, O., & Tetik, Ç. (2012). *Teoride ve Pratikte Afet Sonrası İyileştirme Çalışmaları*, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.
- Hakim, S.S., Ahmed, S.S. & Bosu, S.P. (2015). Ashrayan (shelter): A tale of socio-spatial negotiation by the displaced, *Contemporary Urban Issues Conference*, İstanbul.
- Harita TR, (2021). *Sekli köyü nerede ve hangi ilçeye bağlı?* <https://www.haritatr.com/sekli-koyu-haritasi-mfc0>. Erişim Tarihi:04.11.2021.
- Holzer, H.J. & Lerman, R.I. (2006). *Employment issues and challenges in post-katrina new Orleans*, in: M.A. Turner, S.R. Zedlewski (Eds.), *After Katrina: Rebuilding Opportunity and Equity into the New Orleans*, Urban Institute, Washington, DC.
- Hoyois, P., Below, R., Scheuren, J.-M., & Guha-Sapir, D. (2006). *Annual Disaster Statistical Review Numbers and Trends*. Université Catholique de Louvain-Brussels-Belgium. Brussels.
- International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies-IFRC. (2014). What is a disaster? <http://www.ifrc.org>. Erişim Tarihi:20.09.2022.
- İBB, (2018). *İstanbul İtfaiye Müdürlüğü İstatistikleri 2013-2018*, İtfaiye Müdürlüğü, İstanbul.
- İBB, (2022). *İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Daire Başkanlığı İstatistikleri 2018-2022*, İstanbul.
- Janofsky, M. (1999). *Town Relocating to Escape Jet Noise*. New York Times, April 19, A14.
- Jazib, M. (2023). *Yearender 2023: Biggest Natural Disasters that Occurred Around the World 2023* <https://www.jagranjosh.com/general-knowledge/biggest-natural-disasters-happen-in-the-world-2023-1703059527-1>. Erişim Tarihi:12.02.2024.
- JICA, (2004). *Türkiye'de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu*, Ankara.
- Johnson, C. (2002). What's the big deal about temporary housing? types of temporary accommodation after disasters: example of the 1999 Turkish earthquakes, *Proceedings of the 2002 TIEMS Disaster Management Conference*, May 14-17, 2002 University of Waterloo, Canada.
- Khan T.H. (2014). *Houses in Transformation: Search for the Implicit Reasons*, Springer.
- Koç, C. (2023). Fotoğraf arşivi.
- Limoncu, S., & Bayülgen, C. (2005). Türkiye'de afet sonrası yaşanan barınma sorunları, *Megaron YTÜ Mim. Fak. e-Dergisi*, 1(1), 18-27
- Matti, S., Cullen, M., Reichardt, U., & Vigfusdottir, A. (2023). Planned relocation due to landslide-triggered tsunami risk in recently deglaciated areas. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 86, 103536.
- Mevzuat Bilgi Sistemi, (1959). Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7269&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=3>. Erişim Tarihi:22.04.2022.
- Mevzuat Bilgi Sistemi, (2023) <https://mevzuat.gov.tr/> Erişim Tarihi:22.04.2022.
- Monday, J.L. (2002). Building back better: creating a sustainable community after disaster, *Natural Hazards Informer*, vol. 3, www.colorado.edu/hazards/publications/informer/infrmr3/informer3b.htm.
- Muşmal, H. (2006) Beyşehir kazası Kurucaova köyü'nde yaşanan 1909 ve 1932 yılı afetleri ve afet sonrasında yeniden yapılanma faaliyetleri, *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 16, 69-90.
- Nüfusune, (2023). *Sekli mahallesi nüfusu Beypazarı Ankara* <https://www.nufusune.com/178051-ankara-beypazarı-sekli-mahallesi-nufusu>. Erişim Tarihi:15.01.2023.

- Okada, T., Haynes, K., Bird, D., Van den Honert, R., & King, D. (2014). Recovery and resettlement following the 2011 flash flooding in the Lockyer Valley. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 8, 20–31.
- Olschansky, R.B. (2006). Planning after hurricane Katrina, *J. Am. Plann. Assoc.* 72(2),147–153.
- Özkan, S. (2015). Sosyal, mekânsal ve ekonomik boyutlarıyla afetlerde konutları, *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı* 14-16 Ekim 2015, DEÜ, İzmir.
- Our World in Data. (2023). *Number of recorded natural disaster events*. <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-natural-disaster-events>. Erişim Tarihi:19.02.2024.
- Parvin, A. (2019). *Envisioning Ru-Ban: Socio-Spatial Re-vitalization along Kumar Nod in Faridpur*, UDD & ArchKU, Dhaka.
- Parvin, A., & Mosstafa, A. (2010). Re-thinking disaster-prone vernacular settlement: a comprehensive strategic planning towards disaster-adaptive settlements in Bangladesh. *5th International Seminar on Vernacular Settlements*, Colombo, Sri Lanka.
- Parvin, A., Hakim, S.S., & Islam, M.A. (2022). Policy, design, and way of life in resettlement projects: The case of Ashrayan, Bangladesh, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 77, 103073.
- Patel, S., & Hastak, M. (2013). A framework to construct post-disaster housing, *Int. J. Disast. Resil. Built Environ.* 4(1),95–114.
- Pekşen, M. F., Uyaroğlu, Y., & Soyhan, H. S. (2020). İstanbul, Ankara ve Sakarya illerinin 2018 yılı itfaiye olaylarının karşılaştırılması. *Uluslararası Yangın Yanma ve Yangın Dergisi*, (8), 1-19.
- Resmi Gazete, (1968). Afetlerin Genel Hayata Etkinliğine İlişkin Temel Kurallar Hakkında Yönetmelik <https://resmigazete.gov.tr/arsiv/13007.pdf>. Erişim Tarihi:22.04.2022.
- Rogers, S., & Xue, T. (2015). Resettlement and climate change vulnerability: Evidence from rural China. *Global Environ. Change* 35, 62–69.
- Sekli Köyü Muhtarlığı, (2022). Fotoğraf arşivi.
- Sevgi, S., Yılmaz, M., & Koparan, C. (2021). Hasankeyf, İmam Abdullah zaviyesitışımı ve koruma uygulamaları, *Sanat Tarihi Dergisi*, 30(2), 1089-1115.
- Sevgi, S., & Yılmaz, M. (2022). Hasankeyf Artuklu hamamı koruma ve kurtarma (taşımaya) uygulama çalışmaları, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* (84), 39-61.
- Sina, D., Chang-Richards, A. Y., Wilkinson, S., & Potangaroa, R. (2019a). A conceptual framework for measuring livelihood resilience: Relocation experience from Aceh, Indonesia. *World Dev.* 117, 253–265.
- Sina, D., Chang-Richards, A.Y., Wilkinson, S., & Potangaroa, R., (2019b). What does the future hold for relocated communities post-disaster? Factors affecting livelihood resilience. *Int. J. Disaster Risk Reduct.* 34, 173–183.
- Sipe, N., & Vella, K. (2014). Relocating a flood-affected community: Good planning or good politics? *Journal of the American Planning Association*, 80(4),400–412.
- Şengün, H., & Sipahi, E.B. (2017). *Afet ve Barınma: Türkiye'nin Afet Sonrası Kalıcı Konut Uygulamaları, Yerel Yönetimler Üzerine Seçme Yazılar*, Sakarya Dolunay Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.,197-214.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, (2018) *Corine Arazi Örtüsü*, <https://corinecbs.tarimorman.gov.tr/> Erişim Tarihi:20.03.2023.
- Tercan, B. (2008). *Afet bölgelerinde yeniden yerleştirme ve iskân politikaları, Doğubayazıt afetlerde yerleşim alanları uygulama örneği*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Tsai, S.L. Ochiai, C. Deng, C.Z., & Tseng, M.H. (2021). A sustainable post-disaster housing development framework for an indigenous Hao-Cha community in Taiwan: Considering culture and livelihood in housing extensions, *Int. J. Disast. Resil. Built Environ.* <https://doi.org/10.1108/IJDRBE-02-2021-0019>.
- Tuncel, M. (1977). Türkiye'de yer değiştiren şehirler hakkında bir ilk not, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 20-21, 119-128.
- Tuncel, M. (1981). Türkiye'de doğal olaylar sonucunda yer değiştiren kentler, *İstanbul Üniversitesi Yerbilimleri Dergisi*, 1-2, 115-124.
- Türkçe Bilgi, (2021). *Sekli, Beypazarı*, https://www.turkcebilgi.com/sekli_beypazar%C4%B1. Erişim Tarihi:04.11.2021.
- UNHCR, (2018). *Climate change and disaster displacement; key messages on the international protection*. <https://www.unhcr.org/5c0172f24.pdf>. Erişim Tarihi:05.01.2021.
- Vanclay, F. (2017). Project-induced displacement and resettlement: From impoverishment risks to an opportunity for development? *Impact Assessment and Project Appraisal*, 35(1),3-21.
- Vlaeminck, P., Maertens, M., Isabirye, M., Vanderhoydonks, F., Poesen, J., Deckers, S., & Vranken, L. (2016). Coping with landslide risk through preventive resettlement. Designing optimal strategies through choice experiments for the Mount Elgon region. Uganda. *Land Use Policy*, 51, 301–311.
- VY Maps, (2021). *Description of Sekli, Beypazarı*, <https://vymaps.com/TR/Sekli-Beypazarı-559068654186392/> Erişim Tarihi:04.11.2021.
- Walalign, S.Z., Cutter, S.L., & Lujala, P. (2021). Resettlement capacity assessments for climate induced displacements: Evidence from Ethiopia, *Climate Risk Management*, 33, 100347.
- Weerasinghe, S. (2014). *Planned Relocation, Disasters And Climate Change: Consolidating Good Practices And Preparing For The Future*, United Nations High Commissioner for Refugees, Geneva, Switzerland.
- Williams, D.R., & Vaske, J.J. (2003) The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach, *For. Sci.* 49(6),1–11.

Yangın ve Güvenlik, (2018). *Gelişmiş ülkelerde ve Türkiye'de yangın istatistikleri*, https://www.yanginguvenlik.com.tr/yayin/797/gelisimis-ulkelerde-ve-turkiye-de-yanigin-istatistikleri_23649.html#.Ylv474XP1PY. Erişim Tarihi:17.04.2022.

Yılmaz, A. (2003). *Türk Kamu Yönetiminin Sorun Alanlarından Biri Olarak Afet Yönetimi*, PEGEMA Yayıncılık, Ankara.

Young, D., & Essex, S. (2019). Climate change adaptation in the planning of England's coastal urban areas: Priorities, barriers and future prospects. *Journal of Environmental Planning and Management*, 63(5),912–934.

Zedlewski, S.R. (2006). *Building a Better Safety Net for the New New Orleans*, in: M. A. Turner, S.R. Zedlewski (Eds.), *After Katrina: Rebuilding Opportunity and Equity into the New New Orleans*, Urban Institute, Washington, DC.

EXTENDED SUMMARY:

Humanity faces various disasters, which result in numerous human and material losses. Factors such as the distance of disasters from settlements, poverty, level of development, lack of education, ignorance, overpopulation, irregular and illegal development, destruction of forests and the natural environment, incorrect land use decisions, and the level of preventive and protective measures taken by society against disasters affect the outcome of disasters (Gökçe et al., 2008). Disasters affect human life in various ways, causing disruptions in settlements, housing, socio-cultural relationships, and economic structures. Fires, which cause various problems, are considered human-induced disasters. Fires continue to exist with their destructive effects on human settlements and nature (Erler, 2000).

People affected by disasters due to socio-cultural, economic, and environmental dimensions often have to leave the environment they are accustomed to and feel a sense of belonging to, facing various problems in the process of adapting to new living areas. While temporary housing solutions meet the housing needs, social relationships, public spaces, and services may remain limited. Rebuilding settlements plays a crucial role in eliminating the negative social, economic, and physical impacts of disasters and returning life to normal (Şengün and Sipahi, 2017). Housing, one of the essential needs arising after disasters, is initially resolved with temporary housing and then transitions to permanent housing. Areas affected by disasters are not only physical environments but also areas containing social, cultural, and emotional contexts (Chen and Tsai, 2021; Olshansky, 2006). Therefore, displaced individuals are disconnected from community life, socio-economic resources, and traditional living areas (Parvin et al., 2022).

Due to various reasons, the displacement of settlements becomes necessary, yet studies focusing on post-fire displacement in the literature are limited. As the process of displacement varies depending on the resettlement methods, failure to consider environmental factors alongside the socio-cultural and economic characteristics of the community can lead to problems in new settlement areas. Post-disaster resettlement practices in Turkey can take place either in the settlement unit where the disaster occurred or outside of this settlement unit. The relocation to a new location may be near or adjacent to the settlement unit where the disaster occurred, or it may be in a completely different location (Gökçe and Tetik, 2012).

In this study, the village of Sekli in the district of Beypazarı in Ankara, which was relocated following a fire in 1979, is discussed. By comparing the newly rebuilt settlement area with the previous settlement area, the adequacies and problems, both socially, economically, and physically, are evaluated, and recommendations regarding the relocation of settlements are developed based on the example of Sekli Village. Following a fire that resulted in the burning of almost the entire neighborhood consisting of old houses in Sekli, disaster houses were in their present location (Turkish Knowledge, 2021). The proximity of the buildings to each other, the presence of wooden barn structures, and the use of barns/haylofts contributed to the spread of the fire.

As a research method, a detailed literature review was conducted, opinions of the residents in Sekli regarding their pre-disaster and current settlement area were obtained using face-to-face interviews, and the current situation was assessed through on-site observations and photography techniques. In the study, fires were primarily addressed as disasters, and laws and regulations related to the reconstruction process were examined. Afterward, the topographic situation, land use, and user requirements before and after the disaster in Sekli were evaluated, and recommendations were developed. The current situation and user requirements were evaluated based on discussions with the Sekli Village Headman and residents. Nineteen households in the village were interviewed, and information regarding the pre-fire settlement location was collected from residents in surrounding villages.

The users in Sekli are not facing many problems, and therefore, they are satisfied with living there. The main issues mentioned are the lack of balconies in houses, the need for renovations in areas such as flooring, windows, bathrooms, and kitchens over time, and problems with water and electrical installations. However, these problems are not directly related to the relocation but have arisen over time due to changing needs and structural aging. Some misdirection in the building layout and irregular, unpaved roads are among the spatial problems identified. Despite these issues, users are content with the location of the mosque, headman's office, coffeehouse, and park being centrally located and easily accessible.

Fires, which cause severe consequences and especially spread rapidly in rural areas, resulting in the burning of the entire village or neighborhood, are a phenomenon that must be considered carefully post-disaster. Therefore, planning and practices that take into account ecological, socio-economic, and cultural characteristics are needed. Resettlement areas that provide flexibility, encourage participation, and enhance quality of resettlement areas where flexibility and participation are ensured, and where quality of life is improved, are more successful. Legal regulations should include sanctions to ensure these aspects, and the reconstruction process should start taking into account user requirements. In selecting a location, attention should be paid to identifying a sufficiently large area that does not carry any disaster risk, is suitable from a topographic and geological perspective, and has easy access to transportation.